

Herr Doctorn och Kyrkoherden samt Ordens Ledamoten Wieselgren!
Helsing borg.

Det har länge varit min önskan, att få Correspondera Med Herr Doctorn, förnämligast uti andliga ämnen, men tid och omständigheter hafva hittills förhindrat mig derifrån. Nu torde jag likväl, ehuru obekant, våga försöket, sedan jag af en artikel i Aftonbladet, förnummit att Herr Doctorn blifvit beskyld för "Svafvellitteratur, lika som jag af en annan Tidningsartikel inhämtat, att Hr. Doctorn säges hafva gifvit en väckt piga lof, att predika. Denna Method har jag med framgång begagnat; jag har Upmuntrat mina väckta åhörare, att predika omvändelse och bättring för sina grannar, hvilket haft till påföljd, att väckelsen, hvarom Herr Doctorn torde hafva inhämtat någon underrättelse af Tidningar, spridt sig i Norden, med en hastighet som jag i början icke kunde ana. Jag har varit Pastor i Karesuando Församling uti 21 år: denna Församling är den öfversta i Sverrige, invånarena bestå af Lappar och Finnar: den har genom Lapparna Communication med Nordlanden och Finnmarken i det nordligaste Norrige. Som Lapparne i denna församling läsa sin christendom på Finska språket så hade de redan före min ankomst god Christendoms kunskap; men deras lefverne och Seder voro icke christeliga: de Finska Nybyggarne grundade sing bärgning på brennvins minuterung, och Lapparne hvilkas begär efter Spirituosa har blifvit allmänt <sid2> bekant, slukade begärligt den förderfliga vahran. Ehuru sjelf icke hyllande den absoluta Nykterhets principen före 1844, hade jag likväl afsky för Alla rusiga personer; insåg äfven den skada, som brennvinet förorsakade Lapparne i Ekonomiskt och Moraliskt afseende; men kunde icke kraftigt verka för Nykterhetens befrämjande förr än brennvins förbudet kom till Lappmarken. Då måste jag först sjelf vara utan denna vahra i mitt hus; Jag hade väl icke för Eget behof haft brennvin förut, men för Tiondegifvarnes skull, måste jag följa mina företrädares Exempel d.v.s. gifva någon traktering åt Tionde gifvarne. Men sedan brennvinsförbudet kom, kunde jag icke såsom Lärare i Församlingen, Uppenbarligen öfver Träda Kongl. Majts Förordning. Då brennvin icke tillvärkas i Lappmarken, och införseln var vid 33 Rdr 16[?]Br Banco vite förbuden, måste deraf följa, att intet brennvin fick finnas inom Lappmarkens område. Men nu hittade krögarna på ett annat råd. Emedan Romm och Cognac icke var till införsel förbuden, infördes af de handlande en blandning af finkel och Cognac, En blandning af finkel och Sirap, hvilket icke kunde af Kronobetjeningen confiskeras. Spritdrycken minskades icke genom brennvins förbudet: Alltså måste jag börja med skarpa Nykterhetspredikningar bestraffa så väl krögare som fyllhundar; detta verkade i början förbittring, men efter ett års förlopp ungefärligen visade sig hos några Lappar de första Symptomerna till Ett andeligt bekymmer hvilket vanligen kallas "väckelse". Dessa klagade öfver sitt hårda hjerta,

sitt oroliga Samvete: Jag var ännu i början Oerfaren i dessa ämnen: kände <sid3> icke riktigt vägen till mennisko hjertat och vis[s]te icke i början huru jag borde bete mig med dessa Patienter; ehuru jag icke var Alldeles främmande för sjelfva Saken; de skarpa Lagpredikningarne eller Svafvel Litteraturen, hade utöfvat sin verkan på mitt Eget hjerta, så att jag väl sympathicerade med de väckta; men vågade icke skämma bort den Hel. Andes Nådevärkningar, genom några Menniskofunder, utan framdrog endast för dem Några Språk ur Bibeln, som kunde passa Efter hvars och Ens inre känslor: På Predikstolen började jag för de väcktas räkning infläta i mina Predikningar Några få Tröste ord framställda i Liknelser, hvilka för de i Nådens Ordning oerfarne, förblefvo en hemlighet, men på de väcktas hjertan hade dessa liknelser den verkan att de började dels se dels känna "Nådemärken." Somliga öfverväldigades i ett ögonblick af obeskrifligt saliga känslor; hos Några stegrades dessa känslor till hänryckningar och Uppenbarelser; Jag har af dessa Uppenbarelser låtit Uptekna några, hvilkas innehåll icke strida mot den Hel. Skrift och Nådens ordning. Hvad nu Nykterheten angår: så var det en Naturlig följd af mina Skarpa Lagpredikningar hvaruti äfven fylleri lasten på det hårdaste bestraffades, att alla väckta fingo afsky för denna last. Många försökte ännu Någon tid, att Narras med hinhåle. Ehuru Samvetet anklagade dem för deras förra Ogudaktiga lefverne i fyllan, ville de likväl icke genast gå in på den absoluta Nykterhets principen: De tänkte: En liten tår skadar intet: Men många som försökte denna måtta, fingo den Erfarenheten, att En liten Tår döfvade Samvetet och försatte den måttlige suparen i samma [ett överstrykt ord] Säkerhetens och <sid4> sorglöshetens tillstånd, som förut. Det blef således en grundsatts hos Alla väckta, att den "rinnande eller flytande Dyfvels Träcken" Alldrig skulle komma inom deras mun. Alla väckta blefvo ifriga Nykterhets Predikanter, hvilket har haft till följd, att äfven de icke väckta hafva måst sluta opp, emedan de ingenstädes fingo supa i frid. Uti Karesuando Församling, äro nu endast Presten och Klockaren utom Nykterhets föreningen. Uti Jukkasjärvi, hvarest Krögarena måste hålla ut sitt brennvin på marken, finns nu veterligen endast en person, som smakar brennvin; Uti Pajala med en folkmängd af 2700 Personer, finnas ännu omkring 50 Personer, som icke afsagt sig brennvins bruk; Men Antalet blir mindre, i samma mon, som de 2^{ne} Återstående Krögarens [ett överstrykt ord] förråd blir slut. Dessa hafva äfven beslutit, att icke föra hem vidare, sådan vara, emedan den icke går åt. Väckelsen har spridit sig till Norrige och Norrska Lappmarkerna, till ryska Lappmarkerna Muonioniska och Kittilä, äfven långt Efter Torneå Elf bå båda sidor om Riksgränsen; Men En del af Presterskapet äro fiender till de väckta och söka motvärka den Andeliga rörelsen; Emedan de anse denna väckelse vara svärmeri och Fanatism, En följd af Andelig högfärd o.s.v. Uti Gelleware, hvarest [<den> överstrykt ord] de rika Jernmalmbergen finnas, har brennvinet hittills flödat, först under Namn och Cognac och sedermera, då Alla Spirituosa vahrer blefvo <sid5> förbjudna till införsel i Lappmarken Utminuterades brennvinet till stort öfverflöd Under namn af Spanskt vin. Detta olycksaliga förhållande

hämmades icke af Kronobetjeningen, som sjelf var Bachi dyrkare, Ej heller af Pastor, som älskade samma vahra. Genom utskickade Nykterhets vänner från Karesuando och Juckasjärvi, hade Nykterhets föreningarne försökt att verka på Folkets öfvertygelse äfven i Gelleware; men det ville icke lyckas [[ett par överstrykta tecken](#)] innan Raattama, hvilkens namn torde vara bekant af Tidningarne (Se Kronofogden Hackzells Rapport 1849, intagen i Nykterhets Härolden) fick tillfälle, att hålla en Schola inom Gelleware Församlings område. Detta har nu inträffat under vintern 1851. Ehuru tillgångarne för denna Scholas underhåll i början voro små, Emedan en annan Schola Måste underhållas på ett annat ställe inom Pajala uti Junosuando By för de Fattiga Lappbarns räkning, som underhålles af Kronan. (NB Med Kongl. Majts Nådiga tillstånd, hafva de 18 Lappbarn, som enligt Reglementet för Ecclesiastik verket i Lappmarken skulle inaccorderas hos Nybyggare i Torneå Lappmark, fått förenas med Missionscholan under loppet af åren 1848, 49, 50 och 51) hafva dock Scholans tillgångar under vintern blifvit ökade med 1378 Rdr Behållning till Nästa år; Dessa penningar hafva blifvit insamlade genom Frivilliga gåfvor [<sida6>](#) af de väckta Uti Karesuando, Juckasjärvi och Pajala Församlingar; härigenom kunde 2^{ne} Scholor underhållas, den ena uti Pajala Socken under ledning af förre Missionären C. J. Grape, den andra uti Gelleware under ledning af förre Catecheten Johan Raattam[[a.](#)] Den sistnämnde, ehuru utan underbyggnad i Scholstudie[[r](#)] har med samma Nit, som de förra åren, endast genom förklaringen af Guds Ord, öfvervunnit Gelleware boernes motsträfvighet, så att ett stort antal eller nästan hälften af Församlingens förra Spiritualister, Nödgets duka under den moraliska nödvändigheten, och Antaga den absoluta Nykterhets Principen. Att detta icke skett utan möda och Ansträngningar, kan lätt begripas. Af Nyfikenhet samlas en hel hop med åskådare till Scholan, emedan ryktet förut Utspridt de vidunderligaste lögner om De väckta och Deras Scholmästare. När dessa Nyfikna samlas i Scholrummet, håller Scholmästaren på att förklara ett Ställe ur Christi pinas historia. till Ex. Satan gick in Judas Ischarioth. Scholmästaren frågar Någon af Barnen: hvad [[<heter> överstrykt ord](#)] kallas den Djefvulen, som hade krupit in i Judas Ischarioth? Sv. Gerigheten. Scholm. Hvad uträttar Egennyttan eller gerighets Djefvulen i Menniskan? Sv. Den drifver Menniskan till att samla jordisk Egendom, genom stöld, bedrägeri, och lönnkrögeri. o.s.v. Scholmästare[[n:](#)] är det någon synd, att hålla krog? Alla säga här på orten, att brennvinet är en Guds gåfva och Syrach Säger: ve det land, der intet vin [<sida7>](#) finnes? Sv. Syrach talar om vin, men här å orten super man brennvין och Gognac, ehuru det är förbjudit af Konungen. Scholm. är då icke brennvין och Gognac en Guds välsignelse? Det är ju tillverkat af Guds gåfvor? Sv. Jag tror, att Djefvulen har lärt Menniskan att skämma bort Guds gåfvor; Spanmålen är skapad till föda åt menniskan, men icke till att brännas och förvandlas till brännvin. Scholm. Hvad kan då brennvinet vara, när det icke är Guds välsignelse? Sv. Det är ingenting annat än Djefvulens urin, eller rinnande Dyfvuls träck, på Finska: Vuottava Pirun paska; Detta ord, som är lånadt af mina Concepter, skorrar alldeles

förfärligt uti den brennvins älskande hopens öron: det är hädelse Emot Gud, som skapat brennvinet; En och annan hotar att lagsöka Scholmästaren för sådan hädelse; Men midt under dessa Scholmästarens bibel förklaringar inträder ortens Krono Länsman; Med hotelser och förbannelser frågar han, huru Raattama kunnat understå sig, att inrätta en Schola för svärmeri inom hans Socken? Scholmästaren svarar med lugn: jag vet icke om Consistorii och Visitators anordningar angå Kronobetjeningen. Länsman: har Du något Pass? Raattama visar sitt förordnande af Visitator. Länsm. Ja! Du kan få lära Barnen läsa, men låt oss få fara i frid till Helvetet. Sholm. Den Hel. Skrift och mitt Samvete kräfver att jag bör varna alla, som vilja fara i frid till Helvetet. [[<Läsm> överstrykta tecken](#)] Länsm. Den Hel. Skrift är full af Satans lögner (anmärkas bör att denne Länsman har varit Löjtnant, och [<sida8>](#) Studerad; Men det hörs på hans tal, att han är Rationalist och fritänkare). När denna Buse gått ut, anmärker en af Byns grenader[?], som hade gammalt agg till Länsmannen: Läggen på minnet Govänner, dessa ord, att den Hel. Skrift är full af Satans lögner. Och Mannen lät verkligen Stämma Löjtnanten för denna hädelse, Men lät sedan muta ner sig. — Om å ena sidan väckelsen uti förenämde Socknar, har gjort slut på onödiga Processer (Uti Karesuando har intet brottmål eller tvistemål förekommit, uti Jukkasjärwi endast Några Upskjutna mål, uti Pajala, hvarest de förra åren stundom förekommit närmare 400 mål, voro blott 120 mål instämde,) så har äfven å andra sidan vissa förhållanden blifvit föremål för Undersökningar vid Härads[-]rätten. Uti Ryska Lappmarken i Kittilä Församling, hade Krono Länsmannen instämt flere för kyrkoförargelse. Pastor Nordberg i Kittilä har blifvit väckt, och de väckte hafva förtroende för sin Själasörjare. Det händer ofta, att de väckte i synnerhet på qvinnosidan, öfverväldigas af sina höga känslor i Herrans Tempel; Det står icke i deras magt att hämma hjertats rörelser: De måste då gifva luft åt sina känslor genom rop, hvaraf Krono Länsmannen tagit sig anledning, att stämma de känslfullaste bland dem, för Kyrkoförargelse. Men som flere bland de väckte äfven blifvit kallade till vittnen så intygade desse, att dessa känslor yttringar varit ofrivillige, att det icke står i deras magt, att undertrycka ljudet; och Domaren [<sida9>](#) lät dervid bero: vid Tinget i Pajala har också en och annan varit stämd af de icke väckta, för det någon bland de väckta velat göra en skilnad emellan böcker: De som Alldrig kommit till någon sann ånger öfver sina synder, läsa heldst sådane Religions Böcker, som gifva den säkre syndaren hopp om evig salighet, Utan sann Ånger och bättring; När nu den säkre syndaren under dispyt med de väckte ville tillegna sig Guds Nådelöften, och Citerade Bugens Postilla: hade en bland de väckte svarat: "Bugens Postilla kan tjena dig som resepass till Helvetet." För detta yttrande blef talaren stämd; men målet blef Upskjutit till nästa Ting. Ett annat mål förehades äfven vid Tinget i Pajala. Några främmande Personer från En annan Socken, hade kommit till en Bondgård, hvarest En af de väckta började tala med de främmande om bättringen. En af de främmande hade frågat af Talaren: Om det är sannt att Er Prest Predikar, att bättringen måste börjas från

Ändtarmen. Jo! svarade Mannen. Och Jag har varit tvungen, att börja med bättringen från Änd-Tarmen. Nu rusar värden i huset opp ur sängen, får tag i ett yxskaft, och flyger som en [[ett par överstrykta tecken](#)] blyxt på Talaren, hvilken för att akta hufvudet, lyfter upp armen: men Mannen med yxskaftet slår af Alla krafter, så att ena armpipan sönderkrossades; den slag[ne] Mannen slapp med möda ut och blef [<sida10>](#) en krympling i All sin tid. Han måste då stämna sin vederpart, för att få af honom Något Understöd för framtiden: Domaren måste införa i Protocollet vittnes målen om bättringen, som skulle börjas från Ändtarmen o.s.v. Men målet blef Upskjutit[.] NB. Med Änd tarmen menas här Egennyttan, En passion, hvaraf Allmogen är beherskad: Denna passion är ingalunda "Ett Förstånds begär," såsom Filosoferna påstå, utan Ett rent, eller rättare orent, smutsigt och Nedrigt Fysiskt begär, hvilket har sin innersta grund uti Matsmältnings organerna: Uti Finskan förekommer således Ändtarmen i samma bemärkelse som "Buken" i svenskan, hvadan talesättet, "hafva Buken till sin Gud" utryckes sålunda i Finskan: Att smörja Änd tarmen. Ehuru således finnarna [[igen?](#)]känna ganska väl, hvad som menas med "Ändtarmen" Nemligen gerighet, Egennyttan, Frosseri, dryckenskap o.s.v. så skorrar ordet Alldeles förfärligt i de fina örhinnorna, när det kommer fram på Predikstolen; Och Många Prester i grannskapet hafva funnit sig högeligen stötta deröfver; men på den råa massan har äfven detta ord gjort en hälsosam verkan; ty mången har derigenom lärt sig känna gerighetens och Egennyttans smutsiga grund; Alla mina väckta åhörare veta nu, huru det går till, att "börja bättringen från Ändtarmen." Det går så till, att den, som vill vara en chri[[+sten](#)] måste först afhålla sig från frosseri och [<sida11>](#) dryckenskap: han måste afhålla sig från den öfverdrifna Buksorgen, hvarmed verdstrålen ofta förkortar sina dagar; han måste dessutom återgälda Allt orättfånget gods; Emedan hvar och En, som är beherskad af Egennyttan, behåller det orätt fångna godset för egen del: så kan icke en sådan människa göra Någon sann bättring. Uti de tre församlingarne Karesuando, Jukkasjärvi och Pajala, hafva Alla väckta återburit allt orättfånget gods, och der fattigdomen icke medgifvit någon återbetalning, hafva de skyldige bekänt hvar för sin nästa sina stölder och bedrägerier, samt bedt om förlåtelse för sina förbrytelser: Men Emedan Motivet till stölder och bedrägerier har sin grund, icke i Förståndet, icke i Förnuftet, icke i Samvetet, icke heller uti människans väsendtliga (objectiva?) vilja, hvilken enligt Filosofens påstående, "Alltid vill det goda och Förnuftiga," (Martensens Moralsystem): så måste motivet till sådana handlingar sökas Uti Egennyttan, som är En nedrig passion: och har sin innersta grund i matsmältnings Organerna. Jag har stundom Uti mina Predikningar lånat föreställningen af den Allmänna Folk Tron[.] Det är en Allmän Folk Tro äfven ibland Finnarne, att Trollkarlar kunna tvinga tjufvar, att återbära stulet gods. Nu har det verkliga händt, att alla tjufvar (ibland de väckta nemligen) återburit stulit gods: Jag har då förklarar för dem, huru detta gått till, neml. Den stora Trollkarlen, om hvilken Judarne hade den Tron, att han stod i förbund [<sida12>](#) med Satan, har tvingat tjufvarna, att åter[-]bära stulit gods. Jag skulle hafva mycket att berätta

om de Andeliga rörelserna här i Norden; Men min tid är så Uptagen af göromål att jag icke får tillfälle denna gång, att skriva mera. Först är jag om dagarne öfverhopad af de väktas besök, så att jag måste skriva mina Predikningar om Nätterna[.] För det andra får jag Alldrig behålla mina Concepter, emedan de väckta vilja taga afskrifter af dem; och När de sålunda Cirkulerat uti flera församlingar, blifva de trasiga och utnötta innan jag händelsevis får dem åter; för det tredje har jag många fiender ibland Prester och handlande, och måste därför vara ytterst noggrann uti tjensten; Men har därför icke kunnat undgå skrapor af Consistorium; Sjelfva Contracts Prosten har funnit sig föranlåten, att anföra klagomål i Consistorium öfver en i Norrbottens tidning af mig införd berättelse om deras (neml. Contracts Prosten Antmans och de 2^{ne} Kyrkoherdarnes biträde[?] vid min installation i Pajala) — Jag bifogar härmed en latinsk afhandling, kallad Crapula Mundi, som blifvit tryckt i Hernösand, 1843, då jag undergick Pastoral Examen. 1822. har jag som botanist varit i Helsingborg och har ännu några växter derifrån i mitt Herbarium. Men botaniken har nu till det mesta måst lemnas å sido, för nödvändigare sysselsättningar. Med högaktning har äran framhärda Herr Doctors Den grofva stilen torde benäget ursäktas

ödmjukaste tjenare
L. L. Læstadius

Till Herr Doctor Wieselgren i Helsingborg!

Broder i christo! Så vida Broderskapet i christo kan vara ett rätt Broderskap, emedan det i glaset förhvarfvade, är af föga varaktighet, så antager jag det i kärkomna brevet proponerade broderskapet med den Upriktiga önskan, att det måtte blifva varaktigt och beståndande. — Först måste jag likväl anmärka, att Jesu rätta Lärjungar icke få taga pris af hvarandra inbördes, emedan de derigenom kunna Upblåsas och förhäfva sig, eller tycka sig något vara, ändock de intet äro: Jag säger detta med afseende på det beröm, som M. v. Broder tyckes hafva slösat på mig uti brevet. Om Jenny Linds moraliska karaktär torde vi måhända hafva olika omdömen. Jag har i sednare åren förnämligast studerat Psychologi och dervid kommit till helt andra resultat, än våra[?] Namnkunnigaste Filosofer, hvilkas Psychologiska åsikter vanligen följer uti våra Theologiska Arbeten. Resultaterna af mina Forskningar Uti Psychologien äro 1mo: "Passionerna bestämma Menniskans moraliska karaktär (Bichat); således icke den moraliska viljan, som är nedlagd i Förnuftet[?] (Filosoferna). 2do Alla Menniskor hafva en nedrig Charaktär (enl. Pauli lära om Synden). 3^{tio} Menniskans objectiva Själsförmögenheter, förstånd, Förnuft, vilja, minne m.fl. äro de subjectiva, eller hjertat och Passionerna underordnade; både fysice och metafysice; hvar[-]af följer 4to, att hjertat är den herskande principen i Menniskan (icke Förnuftet, icke heller viljan, som eger endast negativ frihet, icke positiv, och ännu [ett överstrykt ord] mindre absolut frihet, såsom Filosoferna påstå). Här af följer vidare 5to att ett godt hufvud icke kan för[häfva?] det elaka hjertat < sida2 > Och 6to. Den goda viljan kan icke heller förbättra det Elaka hjertat, ännu mindre kan Förnuftet förädla hjertat, ty vårt Förnuft förblindadt är och mörker all vår Själ betäcker etc. NB. Filosoferna påstå, att Förnuftet är den herrskande principen i menniskan: samt att viljan är positive fri, och kan genom sjelfbestämning blifva absolut fri. Att den väsendtliga viljan Alltid vill det goda och Förnuftiga (en stor lögn) samt att den, som har en god vilja, han är positive god (också en stor lögn); men jag påstår att det elaka hjertat Alltid bestämmer menniskans moraliska karaktär, om änskönt viljan vore god: ty viljan hafver jag, men förmågan att göra det goda finner jag icke. (Paulus). Alltså är det endast försoningen eller rättfärdiggörelsen, som kan frälsa menniskan från det moraliska ansvaret (Helvetet), hvilket Försonaren, vårt lifs Uphof, har måst taga på sig, till följe af en Moralisk nödvändighet, enligt hvilken Föräldrarne måste lida för sina Ogudaktiga barn. Jag antar således icke "Allojosis" eller endast den Menskliga Naturens lidande, emedan läran om den Gudomliga Naturens impassibilitate [impossibilitate?], har sin grund uti den filosofiska Egoismen eller Stoicismen. Det skulle nemligen kosta på den stolta Filosofen Alldeles förbannadt, om han skulle vara så ussel, att Skaparen sjelf måste stå på Knä och Sverttas blod för hans skull. Då Filosofen betraktar sig såsom ett Ideal af fullkomlig Mensklighet, så gör han en slutsats ifrån sin egen älskvärda Person till Gudomen: och som han sjelf genom Speculation befriat sig från Alla Anthropolpathiska lidelser, så menar han, att Gud är lika känslolös som han sjelf. Ifrån den Filosofiska Egoismen har läran om "Allojosis" Uprunnit, men den har ingen giltig grund i Skriften. När jag således påstår att < sida3 > det moraliska ansvaret drabbar

föräldrarne och att detta är för dem en Moralisk nödvändighet, så anses lätt, att det moraliska lidandet är den egentliga försoningsgrunden, eller "Satisfactio vicaria"; men därför förringas icke värdet af Försonarens fysiska lidande. Men utaf denna Föräldrarnes satisfaction, kunna endast de ångerfulla och bo[t]färdiga Barnen blifva delaktiga, d.v.s. de obotfärdiga kunna icke försonas med sina föräldrar[,] icke heller med sin Himmelska Fader. Men nog kunna de tillegna sig Nåden med en död Tro. Hvad nu Jenny Lind angår, så synes det af hela hennes väsende, att hon är beherskad af am[bi]tion, som hos henne är den rådande passionen[.] Denna passion är likväl en af de sju djeflar, som drefvos ut från Marias hjerta. Ambitionen är hos J. L. starkare än andra Passioner, och derfö[r] finnes uti hennes hjerta intet rum för Kärleken. NB. Ambitionen är uti hennes hjerta Allrådande; den utestänger både den ägta och oägta Kä[r]leken: hade nemligen J. L. kunnat blifva Kä[r] i Någon Karl: så hade hon måst gifta sig: Men hon kan icke blifva kär, emedan Ambition[en] har gjort hennes hjerta förhärdadt emot al[la] kärlekens pilar. Och deruti består nu henne[s] beprisade dygd, hvilken också är hennes Salighets grund: Men om Alla Menniskor hafva en nedrig Karaktär, såsom ofvanföre visadt[s] så finnes det ingen dygd; Alla måste försonas med sitt lifs Uphof; Men när har J. L. blifvit försonad med sitt lifs Uphof? för att vara Upriktig, måste jag ställa denna fråga på hvar och en som Jag möter: När har Du blifvit försonad Med ditt lifs Uphof? Många svarar på denna lifsfråga: Jag tror att [jag är?] <side4> försonad: Men denna Tro är nu i Lutherska kyrkan död, emedan den icke visar någon frukt. Om en Christen har 4 el. 5 Barn, af hvilka den ena är en Mördare, den andre en Tjuf, den 3dje en [<mördare> överstrykt ord] hora, den 4de-en fyllhund o.s.v. så får föräldrahjertat sorg liksom David och Israel finga sorg af sina Barn. Men denna sorg kan icke hjälpa de Ogudaktiga barnen, så länge som dessa håna Föräldrahjertats ömaste känslor, och göra Narr af Föräldrarnes tårar. Om den ena af dessa Barn säger: det angår Er icke, huru jag lefver, jag skall sjelf svara för mina gerningar; den 2^{dra}. Jag är brottslig, men lofvar att hädanefter bättra mig, och vandra på dygdens väg; den 3^{die}: Jag erkänner mitt brott, men hoppas att det är förlåtet, den 4de: Jag är ovärdig att vara i föräldrahuset; jag måste fly undan Edra Ögon: hvilken af dessa 4ra barn är nu närmast försoningen? Den 1. är förhärdad; den Andra har dygden till Salighets grund; den 3 är en Nådatjuf och har en död Tro; den 4de är väckt och känner sin djupa förnedring; men ingen af dessa 4ra har kommit till Försoningen. Jag måste nu för denna gång sluta med den anhållan, att M. V.[?] B. måtte yttra sig, rörande ofvan af mig framställda Psychologiska åsigter. Jag har Upställt dessa åsigter Uti ett manuskript som ligger till grund för mina Predikningar; men detta Manuskript är icke ännu alldeles färdigt. Det förstås, att vi med tacksamhet emottaga de gåfvo[-]medel, som Missions vännerna möjligen kunna umbära[?] för befrämjande af christendomens framgång i Norra Lappmarken. Inneslutande mig i Brors Ynnest och Christeliga förbön, framhårdar En Svag Medarbetare i Herrans vingård.

L. L. Læstadius

<sida1>

Högt vördade Broder!

Ärade skrifvelsen af den 9de sistledne April, har Jag, jämte medföljande bref af Harther[?] Hage, emottagit i går den sista April, och får därför aflägga min förbindliga tacksägelse. Angående innehållet af dessa skrifvelser, hvilka röra en och samma person, har jag varit något Tvifvelaktig, huru det rätteligen förhåller sig med den ifråga varande Personens sjelatillstånd, alldenstund M. H. Broder skrifver, att Hans slägtingar velat föra honom till en aflägsen vrå af verlden, hvarest han kunde vara i fred för verldens frestelser, och sålunda blifva frällst ifrån Djefvulens våld, eller sönderrifva "Delilas bojor" såsom M. H. B. uttrycker sig i brefvet. Men uti Hans broders skrifvelse, heter det, att Persona guæstiones, [<att> [överstrykt ord](#)] "naar han er fri från den Dæmon, der i flere aar har tæret paa hans legemlige och sjælelige kraft er han elskverdig, liflig og virksom, men hans störste ulykke og [<sida2>](#) vanskelighed er den, att Religionens sandheder icke hafve slaaet dybe rødder i hans sjæl, og att saaledes denne evige velsignelse rige kilde til Tröst, opvekkelse och opbyggelse er lukket for ham." är nu mannens själa[-]tillstånd sådant, som M. H. B. tyckes förmoda, så skulle Jag afråda honom, att komma hit, emedan här i närheten finnes en Belials man, som gör sig en ära af de svagas fall; Om Någon kommer i hans hus, så bjuder han vin, punch, toddy, eller hvad som behagas, och denna Dæmons frestelser kan ingen stå emot, som icke blifvit hårdeligen tuktrad af den himmelska kärlekens jernris. Men om mannens sjelatillstånd är sådant, som hans Broder skrifver att han icke kunnat få Någon tröst af Religionen, så är han välkommen, emedan det i sådant fall icke är hvarken Bacchus eller Venus, som frestar honom, utan Egenrättfärdigheten, som visserligen är den grymmaste af alla djeflar, emedan han utestänger äfven de mest botfärdige syndarne ifrån Nåden. Men denna djefvul kan genom Guds ord, utdrivas på en Minut, ja på en secund, om Guds anda får intränga som en blix i hjertat. Deruti bestå de andeliga rörelserna här i Norden, att de väckta, som plågas af Egenrättfärdigheten, få höra Evangelium predikas af Någon som sjelf är rörd af Guds anda, och således eger den kraft, som fordras, att oförmodadt, famhafva ett språk ur Bibeln, som slår Egenrättfärdigheten för pannan. och dertill behöfves ingen Theologisk lärdom, ingen dogmatisk deduction, som ty värr är mera till hinder än Upbyggelse för de lärda När frågan är om de saliga känslor hvilka vi kalla för "nådemärke", hvilka i Skriften kallas den Helige Andas vittnes börd om Barnskapet. Dermed nekar jag icke Theologins värde, när den stödjer sig på sanna erfarenheter, eller När densom skrifver en Theologisk Lärobok, har sjelf erfarit de andeliga ting, hvilka han beskriver: Men skrifver han utan egen erfarenhet, en lärobok i Theologin, då liknar han en Romanförfattare, som utan egen [<sida3>](#) erfarenhet i kärleks hvärf, vill beskriva den natur[-]liga kärlekens verkningar. hans Roman blir en falsk lära, som strider emot kärlekens Symboliska böcker. Jag har ett Psychologiskt arbete för händer, hvarpå Jag arbetat i 12 år, Men jag vet icke hvarest jag kan få förläggare för detta arbete. Måhända kunde M. H.

B. ge mig anvisning på en sådan, om jag visar innehållet af verket. A. Läkares och Filosofers olika åsikter i Psychologin. B. Läkarens fysiologiska grunder för Psychologin. C. De Filosofiska grundsattserna i Psychologi[n.] D. Läkarensa Psychologiska åsikter. E. Obildade nationers omdöme om själen. F. De Filosofiska grundsattserna i Psychologin äro falska. G. Theologernas blandade åsikter, äro föga Conseqventa. H. Filosofernas och Läkarensa Psychologiska åsikter jämförda med hvarandra i praktiskt hänseende. I. Enligt det Allmänna folkomdömet, är själen det samma som lifvet. Grunderna för detta omdöme granskas. Här visas, att lifvet icke är substans. om själen är det samma som lifvet, så saknar äfven själen substantialitet. K. Den gemensamma lifsprincipen L. Filosofens Förnufts[-]själ, är en illusion. Här visas, att de Filosofiska hypoteserna om Förnufts själens tillkomst, äro obevisliga; samt att lifs principen är det enda, som kan bevisas, emedan det är ett axiom, att det finns en lifsprincip i fostret. Denna lifsprincip är den egentliga Själen; M. Livvets tillkomst. N. Förnufts Själens tillkomst. Genom indirecta bevis kullkastas Filosofernas Lära om själen, och dess identitet med lifsprincipen bevisas. organiskt lif och Nerflif antagas, (Psychæ och Pneuma) såsom bestämda lifsformer, icke såsom 2^{ne} substanser. O. Själs organer antagas enligt Läkarensa Experimenter; Filosofen nekar detta, och påstår, att Förnufts själen verkar utan organer. Organlifvets och Nerflifvets förhållande till lifsprincipen är en bild af Treenigheten. P. Menniskans Medvetanden. Ett dubbelt medvetande antages: det objectiva och subjectiva som har sin grund i organerna; Genom själens egen verksamhet Upkomma 3 Medvetanden, det abstracta, concreta och universella, svarande mot det abstracta, Concreta och universella lifvet. Q. Objectiva och subjectiva Själsförmögenheter. Deras förhållande till hvarandra. R. Passionernas inbördes förhållanden. S. Passionernas strid. T. Temperament. U. Passionerna hafva sin grund i det organiska lifvet. Passionernas objectiva grund. W. De objectiva själs Förmögenheternas inbördes förhållande. Här antages Förståndet beroende af viljan. X. viljans frihet Y. Positiv frihet, antages endast i Nerflifvets sver. Z. viljans Negativa frihet. Viljan kan endast hindra Passionens utbrott <sid4> till handling: men icke tillintetgöra sjelfva passionen. Menniskan har således "liberum arbitrium" i Nervlifvets sver, icke i organlifvets sver. Å. viljans activa frihet, afsky för det onda. Ä. viljans passiva frihet. viljan förhåller sig "pure passive" i omvändelsen. Ö. viljans Ursprungliga frihet: (Indifferentism och determinism). A. A. Huru förståndet modererar passionerna. BB. Förståndet kan icke reslutera[?] känslorna. CC. Trons Grunder. (kunna förändras.) E.E. Förståndets Tankegrunder. F.F. Om Förnuft och Uppenbarelse G.G. Hvad är Förnuftet? H. H. Förnuft, Förstånd, vilja Samvete, Närmare begränsade. I.I. Förnuftet betraktadt som sinne. KK. Huru skall menniskan komma till Förnuftets rätta bruk? L.L. Hvad är Samvete? M.M. Det Moraliska Elementet[t]s Uppenbarelse uti menniskans Förmögenheter. N.N. Det moraliska Elementet i hjertat. O.O. Det Moraliska Elementet i Samvetet. P.P. Det moraliska Elementet i viljan. Q.Q. Det moraliska Elementet i förnuftet. R.R. Det moraliska Elementet i Förståndet. S.S. Synden eller 7 djeflar. (hufvud passioner). U.U. Egoismen. V.V. Ambitionen W.W. Egennyttan. X.X. Vrede, hat. Y.Y.

Afvunden. Svart[-]sjukan. Z.Z. Hordoms djefvulen. Å.Å. lögnen. Ä.Ä. Passionernas verkan på hjertat. Ö.Ö. Passionernas verkan på Samvetet. A.A.A. Passionernas verkan på viljan. B.B.B. Passionernas verkan på Förståndet, Förnuftet och den (fria?) objectiva viljan. C.C.C. Den döda Tron o.s.v. Arbetet är icke ännu afslutadt, men om arbetet kunde få Förläggare, och utgifvas i häften, så kunde fortsättningen meddelas framdeles. M. H. B. finner af det anförda arbetets syftemål, hvilket är att vederlägga de rationalistiska sattser som insmugit sig i våra Läroböcker. Det förstås, att jag här måste taga Logiken och Metafysiken till hjälp under deductionen, men præmisserna äro hämtade af egna och andras erfarenheter i Nådens ordning. Om Jag kunde få några rader till svar på detta bref. Jag skrifver med samma till Hr. Hather[?] Hage. med anhållan om Närmare underrättelse, rörande hans Broders själs tillstånd. Är han svag för spirituosa, så kan jag icke hålla vård om honom, på en ort, der ännu sådana finnas.

Med Högaktning framhärdar Min Högtärade Broders af verlden hatade, ringa medtjenare,

Öfver Torne och Pajala den 1. Maj 1857

L. L. Læstadius.

—
Originalbrev av L. L. Læstadius / Göteborgs Universitetsbibliotek /

<sida1 >

Högt Ärade Broder!

Då jag härmed får betyga min förbindliga tacksägelse för ärade skrifvel[-]sen af den 2/7 hvilken kom mig tillhanda den 22/7, vågar Jag äfven anhålla, att H. Ä. Broder icke må Misstycka, att jag ännu Uprepar "Dårhus hjonets historias innehåll, för att om möjligt framlocka ett omdöme huru vida en sådan historia kan vara värd, att befordras till [3 överstrykta tecken] trycket. Jag har arbetat derpå i 13 år, och ännu icke kommit till slutpunkten. Det är redan 5te omarbetade Uplagan, som Jag nu erbjuder; det vill säga: i den mon Jag hunnit förskaffa mig äldre och Nyare Psychologiska Compendier, har Jag omarbetat mina utkast. Derpå är således icke så liten Möda nedlagd. Om Dårhushjonet alltså innehåller alldeles nya åsigter i Psychologin, så må ingen undra derpå, Jag till en del sjelf erfarit, hvad jag skrifver. Jag förutser väl, att detta arbete, om det någonsin kommer, att se dagen, skall upväcka "ont blod" ibland alla Rationalister, de må vara Prestvigde eller icke; det skall Upväcka bitterhet och harm ibland mången, som besvurit de symboliska böckerna osedda: det skall Upväcka hat, förbannelse och förtviflan, hos dem som hårda ut med arbetets genom läsande; Ja mången egenrättfärdig Farise skall bita i hop tänderna af vrede och ropa: till Helvete med Svärmaren <sida2> kättaren och störaren af Samvetsfriden. Men märk Högtärade Broder: det är den falska samvetsfriden, som jag vill störa, icke den sanna. Dårhushjonets innehåll är följande. A. Läkares och Filosofers olika åsigter i Psychologin. B. Läka[-]rens fysiologiska grunder för Psychologin. C. De filosofiska grundsattserna i Psychologin[.] D. Läkarens Psychologiska åsigter. E. Obildade Nationers omdöme om själen. F. De filosofiska grundsattserna i Psychologin medför sådana svårigheter hvarutur filosofen Näppeligen kan reda sig. G. Theologernas blandade åsigter i Psychologin hafva sina stora svårigheter. H. Filosofernas och Läkarens psykologiska åsikter jämförda med hvarandra i praktiskt hänseende. I. Enligt det Allmänna folkomdömet som är grundadt på känsla, är själen det sam[-]ma, som lifvet. Grunderna för detta omdöme närmare undersökte. K. Idén om en gemensa[m] lifsprincip = (den egentliga själen) - hvilken förenar organ lif och nervlif till enhet [i?] Medvetandet. L. Filosofens Förnufts själ, så begränsad, som den finnes framställd [i?] Petrellis Psychologi, finnes icke i verklighete[n]. M. Lifvets tillkomst och Utveckling. N. om den supponerade Förnufts själens tillkoms[t.] O. Själs organernas Utveckling. (Viljans org[an?] Förståndets organ o.s.v.) P. Menniskans med[ve]tanden, det abstracta concreta och universell[a,] det objectiva och subjectiva m.m.). Q. De objectiva själsförmögenheternas förhållande till de subjectiva. R. Passionernas inbör[des] förhållanden. S. Passionernas strid. T. Tem[pe]rament. U. Passionerna hafva sin grund i Organiska lifvet. V. Passionernas objectiva grund. W. De objectiva själs förmögenheter[nas] inbördes förhållande. X. Om viljans frihet[.] Y. Positiv frihet. Z. Negativ frihet. Å activ frih[et] <sida3> Ä. Passiv frihet, (eller passiviteten. "viljan förhåller sig pure passive i omvändelsen). Ö. Viljans ursprungliga frihet. (Indifferentism och determinism). A. A. Förståndet [ett par överstrykt

[tecken](#)] modererar Passionerna. B. B. Förståndet kan icke omedelbarligen reflectera känslorna. C. C. Objectiviserade känslor kunna reflecteras. D. D. Trons grunder. E. E. Förståndets tankegrunder [.] F. F. Förnuft och Uppenbarelse. G. G. Hvad är Förnuftet. H. H. Förnuft, Förstånd, vilja, Samvete och hjerta, (i Metafysiskt afseende) närmare begränsade. I. I. Förnuftet betraktadt som sinne. K. K. Huru skall menniskan komma till Förnuftets rätta bruk? L. L. Hvad är Samvete? M. M. Det Moraliska Elementets verkan i menniskans särskilta själs organer. N. N. Det Moraliska Elementet i hjertat. O. O. Det moraliska Elementet i Samvetet. P. P. Det moraliska Elementet i viljan. Q. Q. Det moraliska Elementet i förnuftet. R. R. Det moraliska Elementet i Förståndet. S. S. Sy[n]den eller det omoraliska Elementet i menniskan. T. T. Sju dödssynder, sju djeflar, eller sju hufvudpassioner. U. U. Egoismen eller Belsebub djeflarnes Öfverste. V. V. Ambitionen, el hedersdjefvulen. W. W. Gerigheten. X. X. Vrede, hämdgirighet och hat. Y. Y. Afunden, och Svartsjukan. [[Å.Å. Lögnens anda](#) > [överstrykta ord](#)]. Z. Z. Hordoms djefvulen, Å. Å. Lögnens anda. Ä. Ä. De omoraliska Passionernas verkan på hjertat. Ö. Ö. D^o på Samvetet. A. A. A. D^o på viljan. B. B. B. D^o på Förståndet[.] C. C. C. Den döda Tron. D. D. D. Den döda Trons för[-]hållande till Läseriet och pietismen. E. E. E. Hvad är de[t] för skilnad emellan Rationalism och Pietism? F. F. F. Om menniskans Personlighet, och de slutsattser, som deraf göras i afseende på den högsta Personligheten. I denna afdelning förekommer, fysiska och metafysiska, Psychiska och Moraliska äfven som logiska bevis för Alla de objectiva och subjectiva själs förmögenheter, som höra till menniskans Personlighet, hvarjämte visas, att menniskan är ansva[-]rig för hela sveren af sin personlighet, icke blott en del deraf, såsom Martensen och andra Filosofer påstå. Martensen tar icke den subjectiva viljan på sitt ansvar. d.v.s. han skjuter ifrån sig sin onda natur, likasom denna icke skule vara en <sid4> del af Personligheten. Men Luther kunde icke skjuta ifrån sig [[sin](#)] onda Natur, och derfore kunde han icke blifva försonad med [[Gud?](#)] genom den goda viljan.) G. G. G. Försoning (Anselmii och Gro[-]tii Försonings Teorier ogillas). H. H. H. Försoningen betraktad som en psychisk act. (actus forensis förkastas) I. I. I. Fides subjectiva. K. K. K. Den rätta Försonings grunden. L. L. L. Den lefvande Tron. (Gejers omdöme om den Nyare Pietismen förkastas) (Möhlers falska Trosgrunder "Fides formata" förkastas). M. M. M. Om Den Nya födelsen. (I öfverensstämmelse med Luthers erfarenhet bör en christen veta tiden och stunden När han blifvit pånyttfödd). Längre har jag icke hunnit, men manuscriptet innehåller redan 1542 paragrafer; skrifna på 635 blad in quarto, hvarje blad rymmande omkring 65 rader, hvarje rad innehållande omkring 44 bokstäfver. Det skulle blifva en bok af vid pass 500 sidor i Octav format, med samma stil som Heinroths anthropologi. Doctor Fjellstedt gaf mig hänvisning på Huldborg i Stockholm, men Jag har icke fått Något svar från denna Boktryckare. Kanske fruktade han, att Dårhushjonet innefattar farliga sattser, men detta är icke förhållandet, ty jag har sett mig före i våra Symboliska Böcker [[några överstrykta tecken](#)] hvilka jag vill göra till en sanning i svenska kyrkan; Om nu alltså Min Högärade Broder orkar läsa igenom

L.L.Læstadius till Peter Wieselgren 1857-07-24

innehållet, (ofvan anført) så ville jag höra ett omdöme derom och en anvisning till en Förläggare, som vore benägen, att börja tryckningen af första skrifna Tamen, Utgörande ett häfte, och så vidare denandra skrifna Tamen, Utgörande ett häfte. o.s.v. Hvad M. H. Broder skrifver om Mormonerna, och deras proselytmakeri, vill Jag hoppas att de icke hinna hit; dock undrar Jag, hvarföre endast Mormonerna och icke den råa massan, som ville med ens utrota Mormonerna, blefvo föremål för klander. Monne icke intolerancen hos massan bevisa, att Brors åhörare likna Efesi hedningar, som ropade: Stor är de Efesiernas Diana. Min address är densamma som förut. Öfver Torne och Pajala d 24/7 Erbördigst L. L. Læstadius

—
Originalbrev av L. L. Læstadius / Göteborgs Universitetsbibliotek /
[Årtalet saknas från datumet. LLL skriver ovan, att han arbetat med Dårhushjonet 13 år. Då blir
årtalet 1844+13=1857. Administratörs anm.]

<sida1>

Högt Ärade Broder!

Nyligen har jag haft äran emottaga kärkomna brefvet af den 30de Augusti, hvaraf Jag finner, att Bror talt med Huldborg rörande mitt dårhus messiga arbete: Dårhushjonet. Jag har ingen underrättelse från Herr Huldborg erhållit, Men jag fruktar Nästan, att han som spekulerar på en snar vinst, icke vågar emottaga till tryckning berättelsen om ett andeligt Dårhushjon, om detta också förråder[?] Mera förnuft, än oförnuft. Jag fruktar nemligen, att Jag i Dårhushjonet brukat förnuftet för Mycket, då Jag gott in i undersökningar om lifvet, hvarom ingen kan säga mera, än det är "existit". Derföre måste jag ock nu säga om Försoningen, som Apostelen: "icke att jag det allaredan fattat hafver men jag far fast derefter, att jag det begripa Må." Den enfaldige kan Mycket klarare fatta Försoningsverket med hjertat, än vi kunna fatta det med förnuftet. Om Bror skulle se menniskkor försedde med Trones vingar, flygande högt öfver Jorden, skulle Bror Troligen blifva förvånad; Jag menar, att Bror ännu aldrig sett dessa höga känslor, som <sida2> förekomma här i Norden under Namn af Andeliga rörelser, hvilka återigen blifvit föremål för Länsmans rapporter till Konungens Befallnings hafvande[.] År 1853 hade Kronobetjeningen och Några Krögare Patroner klagat deröfver, att de andeliga rörelserna störa andakten i Kyrkan, mm. Då måste Biskop Bergman göra en visitations resa till Pajala 17 mil från Torneå. Der måste Biskopen sjelf höra och se de andeliga rörelserna, om hvilkas Natur han dock icke kunde misstaga sig: ty sade han: som dessa rörelser äro af andelig Natur, hvilka vi icke kunna fatta, så kunna vi icke med våld undertrycka dem, men till undvikande af förargelse, Må de, som veta sig hafva dessa rörelser, hålla sig utom Kyrkan, Och må det stå Prosten Laestadius fritt, att efter den vanliga Gudstjensten, hålla en särskilt predikan för de väckte, och må ingen af de sorglöse anse det för Kyrkoförargelse, om Någon af dem skulle afhöra den sednare predikan." Ifrån denna tid hafva 2^{ne} predikningar blifvit hållne i Pajala kyrka. Men nu har Krono Länsman rapporterat till Konungens Befallnings[-]hafvande, att de andeliga rörelserna störa andakten i FolkScholan, hvarest enligt Kronobetjeningens påstående "ingen undervisning meddelas i Guds ord," och vidare Att Prosten Laestadius och Scholmästaren Johan Raattamaa, störtat Församlingen i fattigdom och Elände, ty folket heter det "har skänkt Allt Guld, silfver och bättre kläder till Scholan, ja äfven de understöd, <sida3> som de fattiga erhållit af Kronan och den allmänna välgöreheten, har Scholan Upslukat" Denna Läns[-]mans rapport har Konungens Befallnings[-]hafvande öfverlämnat till Consistorium, som infordrat förklaring af mig och hvilken jag just i dag hållit på att skriva. Det förstås att dessa beskyllningar kunna med lätthet veder[-]läggas. Men då Konungens Befallnings hafvande i anledning af Länsmans rapporten ålagt Kronobetjeningen, att Lagföra fredsstörarena, det vill säga dem, som hafva andeliga rörelser, så hafva vi en dylik Religions förföljelse att emotse, som den redan timade på finska sidan, hvarest Några qvinnor, ständes till Häradsrätten, för "Kyrkoförargelse." När målet förekom, frågade Domaren om de kallade vittnena kunde taga

på sin Ed, att dessa qvinnor af okynne skrikit i Kyrkan. De vittnen som voro väckte intygade, att dessa rörelser voro ofrivilliga, och att det icke stod i svarandenas magt och undertrycka rörelserna. De sorglösa Vittnena intygade att de väl sett och hört ljudet, men kunde icke begripa, om det var ofrivilligt eller icke. Domaren fällde då ett sådant Utslag, att som icke bevist vore, att dessa rop skett af okynne, men kunde möjligt[-]vis hafva kommit af Någon sjukdom, så kunde svarandena icke åt saken fällas. Krono åklagaren besvärade sig i Vasa Hof Rätt och der fälldes de till 50 dr Sfrmt böter och uppenbar Kyrkoplikt för Kyrkoförargelse. Domaren, som hade frikänt svarandena, vid Härads Rätten, åtog sig då de betrycktas sak och besvärade sig i Senaten öfver Hofrättens Utslag, men äfven der fälldes svarandena, och all utväg att gå i Nåde ansöknings[-]väg till Kejsaren, betogs dem äfven. Då måste dessa fattiga qvinnor först aftjena plikten med vatten och bröd straffet på Uleåborgs häkte. Dernäst inställdes de i sin församlings Kyrka (Kittilä) för undergående af den Uppenbara <sid4> kyrkoplikten. Men när Presten frågade dem enligt gamla Handbokens formulär[:] Erkänner I, att I genom djefvulens ingifvelse och arga list, icke Allenast förtörnat Gud utan äfven förargelse i Guds Församling åstadkommit med Edert rop: så svarades Nej; icke genom djefvulens ingifvelser. Hvad var då att göra? Qvinnorna blefvo åter förda till Uleåborgs häkte för att genom Vatten och Bröd straff förmås till bekännelse, derefter inställdes de återigen till undergående af Kyrkoplikten, med samma frågor och samma svar. De kunde omöjligen erkänna att rörelserna i kyrkan hade kommit på dem genom Djefvulens tillskyndelse. Jag har tagit mig friheten berätta händelsen, emedan jag sett handlingarne, och talat med qvinnorna, men ingenting finnes derom förmält i Någon tidning[.] Saken lärer Ännu icke vara utagerad, men troligen blifva dessa qvinnor Ex Communicerade[,] När de icke kunna förmås till en sådan bekännelse, som kyrkan fordrar. Hvad säger Bror om den saken? 2 andra qvinnor från Finska Öfver Torne hafva äfven för sina rörelser i Kyrkan undergått vatten och brödstraffet på Uleåborgs häkte; der blefvo de af Guverneuren, af Prester och Läkare Anmodade med hotelser och löften att afgifva en sålydande bekännelse att dessa rörelser voro af djefvulen; men de voro orubbliga i sin Tro, att rörelserna äro ett verk af Guds anda. Huru menar Bror? Jag skulle vara intresserad af Brors svar och uttalande i denna sak. Om Jag kunde få vänta mig ännu ett bref från den namnkunnige Nykterhets Talarens hand. Om det Lekamliga skrifver Jag helt kort. Den starka värmen i augusti, har gjort oss Nordboer Mycket godt. Vi hafva tvärt emot Förnuftsskäl fått ett godt bröd, dock icke så Ymnigt, emedan Utsädet var klent. Det grodde om hösten, men icke om våren. Inga sjukdomar hafva hunni[t] hit, Vi lefva således med hälsan.

Vale!

Öfver Torne och Pajala d. 30 [[en bit av brevarken bortriven](#)] 57.

L. L. Læstadi[us]

<sida1 >

Öfver Torne och Pajala den 22^{dra} Martii 1858.

Högt ärade och vördade Broder!

Som jag har ett bref, att besvara af den 26de Nowember, 1857, finner jag nu, att det är en dyrbar pligt, att derföre betyga Min förbindliga tacksägelse. Af brefvets innehåll finner jag, Att Bror icke, [[<att> överstrykt ord](#)] såsom de flesta här i Norden, anser de högljudda rörelserna, såsom sjelfgjorda. Återstår alltså den frågan, huruvida den passion som framkallar dessa rörelser, kan vara den Helige Andes verk; eller om dessa höga känslor yttringar kunna vara [<sida2>](#) en följd af en sjuklig fantasi, såsom Några af våra förnumstiga Theologer hafva påstått. vår Psychologi är ännu så skral, att vi stå som Målade bockar, När det kommer an på att förklara et psychiskt fenomen. Och då dessa rörelser blifvit föremål för juridisk behandling, tyckes det vara behöfligt, att inhämta sakkunniges omdöme, icke derföre, att jag tviflar huru vida dessa rörelser äro Upväckta av djefvulen eller den Helige Ande, utan derföre, att både andlige och verldslige Domare anse dem vara "Kyrkoförargelse." Detta Barnens ropande i Templet har redan i Christi tid varit en Kyrkoförargelse. Jag har nu från den 19de Januarii till den 20de Martii ströfvat omkring i Lappmarkerna på visitations[-]resor, och allestädes, hvarest de väckta finnas, blir jag i ordets egentligaste mening hundfilad af de väckta, som icke Allenast omfamna, hänga sig fast omkring halsen, och hoppa af glädje, när de se mig, hvilken de anse såsom Uphofvet till den Salighet de nu känna. NB. Jag har likväl ofta gjort dem Upmärksamme på den omständig-[<sida3>](#)heten, att denna kärlek till min Person är en afgudadyrkan, om de icke noga skilja mellan den rätta Uphofsmannen och medlet eller verktyget i Herrans Hand. I sin ekstas komma somliga i flygande fart, och klappa om mig rätt dugligt, så att jag stundom måste akta Ögonen och örstolarne[?] När de blifvit sansade, efter en qvart eller så, visa de en klar insigt i Nådens ordning grundad på lefvande erfarenhet, och en kunskap i Guds ord, som är förvånande. De hafva således lika så klart begrepp, som de hafva lifliga känslor. Medan dessa fly[[g](#)]a med Trones vingar högt öfver Jorden, står jag med mitt stora Förnuft och känslolösa hjerta, som en målad bock, och kan icke besvara deras kärleks betygelser: blott Några blixtar flyga genom mitt af Egen[-]rättfärdigheten förhärda[-]de hjerta. Jag måste nu mera sällan och med varsamhet framställa de Phantasi bilder och Evangeliska liknelser, som jag nyttjat i början af väckelsen, emedan dessa liknelser hos de känslfullaste Upväcka Allt för häftiga själs skakningar. Jag kan just icke neka, att en del affectera[?] dessa rörelser, men redan ifrån början af väckelsen har jag förklarat för de väckta, att dessa rörelser och känslor yttringar icke äro Någon salighets grund, om jag ock å andra sidan måste antyda, att en Tro utan känsla, utan Andans vittnes[-]börd är en död Tro, såvida som jag under mina Psychologiska undersökningar, funnit att en Förnufts Tro eller en Förstånds Tro icke är den "Fides subjectiva" som Reformatörerna

fordrade. det vill säga den lefvande Tron <sid4> är icke ett viljans verk, utan den Hel. andes verk i hjertat. Den gamla Völdike, som vi läst i Student Examen ställer 2/3 af Tron i Förståndet, och en tredjedel i viljan, hvilket är i Psychologiskt hänseende grun[d-]falskt. NB. Jag har icke sett någon Psycholog ut[-]reda förhållandet emellan viljan och förståndet, så att man ännu icke vet, om Förståndet är beroende af viljan, eller viljan af Förståndet: bifogade dokument af Sundhets Nämnden i Pajala föranleddes af en skrifvelse från Landshöfdinge Embetet till Kronobetjeningen. Ingen åtgärd har vidare följt på denna K.M.B skrifvelse. Men det omtalade Scholhuset, bevisades vara behöfligt vid en undersökning, som hölls i Pajala Kyrka den 17de Januarii 1858, af kontrakts Prosten I. W. Bucht efter Consistorii förordnande. Kronobetjeningen har stämt dem, som byggt detta Scholhus bestående af ett större rum och en kammar[e,] emedan timret dertill var taget från Kronans Skogar utan Landshöfdinge Embetets tillstånd. Men målet Upsköts af den anledning, att icke alla deltagare voro stämde. Dessa deltagare äro flerehundrade, och det torde räcka länge nog, innan alla hinna stämmas, emedan de äro spridda i 4ra 5 Församlingar. Något ordinarie Scholhus finnes ännu icke i Pajala Församling. Jag har hittills begagnat några ostuderade Nykterhets vänner, till att resa omkring i Socknarne och hålla en slags Schola i Byarne; men Kontrakts Prosten har strängeligen förbudt dessa Nykterhets Predikanter, att hålla föredrag i hans Församling. Vidare har jag icke för denna gång att berätta om förhållandena i Norden. Inneslutande mig Min Vördade Broders åtanka och förböner teknar en ringa medarbetare i vingården

L. L. Læstadius.

<sida1 >

Öfver Torne och Pajala den 18 Junii 1859.

Högtärade Broder!

Som det möjligen kan intressera att höra några Ecclesiastiska nyheter från höga Norden, tar jag mig friheten underrätta M. H. Broder, att de andelig[a] rörelser, hvarom jag någon gång förut haft äran underrätta nu blifvit föremål för juridisk behandling med Härads Rätten i Haparanda 1838 [skall stå 1858]. Pingst Helgen hade uti Carl Gustafs Församling (2 mil ofvanför Haparanda) några quinnor varit i rörelse i Kyrkan sedan de anammat Herrans Heliga Nattvard. En Härads Skrifvare, som bor i samma Församling hade då varit närvarande, och funnit sig högeligen förargad af detta barnens ropande i Templet. Han ingaf en klago[-]skrift till Kungl. Majts Befallningshafvande och yrkade att nämde quinnorna borde straffas efter Lag för Kyrkoförargelse[.] Krono Länsmanen i orten får då befallning af Kungl. Majts Befallnings[-]hafvande att stämma dessa quinnor till Härads Rätten. Målet förekom till behandling i September Månad 1858. Till vittnen voro stämde både väckta och sorglösa. När de väckta togo på sin Ed, att dessa rörelser vore en verkan af den Helige Ande, blef Domaren het om öronen och yttrade: hvaraf veten I, att dessa rörelser äro af den helige Ande? De kunna ju likaväl vara af djefvulen. <sida2> Då emellertid de sorglösa vittnena icke kunde taga på sin Ed, att rörelserna voro af djefvulen: så anmodades Läkaren i Orten, att afgifva sitt omdöme om dessa quinnors sinnes beskaffenhet. Denne sammanskref nu ett märkvärdigt dokument, hvaruti han söker bevisa, att Prosten Læstadius i Pajala är rätta uphofs[-]mannen till detta "ohyggliga svärmeri," tadar i samma betyg Hr. Biskop Bergman, som låtit öfvertala sig af Prosten Læstadius, att tillstädja en särskilt predikan i Pajala för deras skull, som hafva rörelser, och slutligen tager Läkaren på för Ed, att dessa quinnor, som visat olydnad emot sin själasörjare (i Carl Gustafs Församling), hvilken förbjudit dem, att föra oljud i Kyrkan, äro sjelfva ansvarige för sina rörelser: Således äro dessa rörelser enligt Läkarens betyg beroende af deras vilja. Emellertid vågade icke Domaren fälla dem till ansvar, för Kyrkoförargelse, utan hänskjöt målet till Sundhets Collegii omdöme; Man vet icke ännu hurudant betyg Sundhets Collegium afgifver. En annan Domare afgjorde ett dylikt mål Utan betänkande, och utan att hafva inhämtat Läkarens omdöme, då han dömde en quinna för Kyrkoförargelse, emedan hon efter anammandet af Nattvarden i Neder Calix kyrka, haft andeliga rörelser. Dock har hon vädjat till Hof Rätten. Uppå dessa Måls afgörande å högre ort beror nu de Christnas öde här i Norden. Om rörelserna komma Att betraktas, som Kyrkoförargelse, torde Kungl. Majt och Kronan få flere hundra Vatten och Bröds fångar att underhålla.

Förrleden höst i September Månad, var jag Några veckor i hufvudstaden för mina svaga Ögons skull. Under min vistelse i Hufvudstaden hade jag

äfvén en på[-]hälsning <sid3> Af Choleran, men min tid var ännu icke kommen. Den bästa Ögon Läkaren i Stockholm, kunde icke se Något fel i Mina Ögon; ehuru min syn hade blifvit så försvagad, att jag icke kunde med goda glasögon läsa i Handboken. Men besynnerligt nog klarnade mina Ögon, När jag kom ett stycke ofvanför Öfver Torne. Der möttes jag af en kall Nordanvind, och denna gjorde ondt i Mina Ögon; Men Nordanvinden hade den verkan, att Ögonen klarnade. Under Min vistelse i Hufvudstaden fick jag äfvén göra bekantskap med Doctor P. Fjellstedt. Jag är nu icke Visitator i Norra Lappmarks Districtet, i hvilken Egenskap jag kunnat skydda Missions Scholan i Torne Lappmark hvarest den väldige Folk Talaren Johan Raattamaa verkat för Nykterheten och Christendomen i dessa Nejder. Men denna Ambulatoriska Missions Schola har Alldrig varit ställd under Missions Sällskapets hägn; Och Jag är nu ganska villrådig, huru denna angelägenhet kan ställas till rätta, då en fientligt sinnad Visitator blifvit vald, som icke torde underlåta att afgifva sina betänkanden i Consistorio, om denna Scholas obehörighet och obehöflighet, ehuru Missions Scholan är på sätt och vis sanctionerad af Kungl. Majt, derigenom att Högst den samma medgifvit Att 18 stycken fattiga Lappbarn skola erhålla undervisning i Missions Scholan, hvarest Barnen underhållas en del af året med det beviljade Stats anslaget 540 Rdr Riksmünt. Det kan således icke blifva fråga om Missions Scholans indragning. Men Den nye Visitatorn torde göra den hemställan i Consistorio, Att Missions Scholan icke behöfver sträcka sin verksamhet längre än till de Församlingar, hvarifrån de 18 barnen utväljas. Derigenom skulle Luleå Lappmark mista förmånen af Scholmästaren Raattamaas verksamhet. <sid4> Den Nye Visitatorn kan också Möjligen göra den hemställan i Consistorio, att Raattamaa är oskicklig att undervisa i Missions Scholan och att Consisto[-]rium anomdar, Visitator, att utse en annan. Då skulle det blifva slut med All nykterhet och All Christendom i de Församlingar, hvarest Raattamaa så lyckligen verkat. Jag skrifver nu härom till Doctor Fjellstedt som under Min vistelse i Hufvudstaden yttrade sin önskan, Att Raattamaas verksamhet borde Utsträckas äfvén till Piteå Lappmark. Om Missions Sällskapet tager vår Mission Schola under sitt beskydd, såsom hittills varit fallet i Umeå Lappmark, hvarest Missions Sällskapet bestämmer valet af Inspector och Catecheter, så kan Raattamaa Ännu fortsätta sin verksamhet, och möjligen Utsträcka den längre, om Något Understöd tillika kunde [<erhållas> [överstrykt ord](#)] af Missions Sällskapet erhållas.

Mitt bref är[?] längre än tillbörligt är. Men det är just denna tiden på året, som jag har liten ledighet ty ehuru Församlingen icke är så stor som min Högtära[-]de broders Församling, har jag dock göra fullt opp, och om Sommaren måste jag äfvén botanicera litet för Att hafva liten motion. — Nu har Sverrige fått Regent ombyte. Får se huru det går me dess sjelfständighet. Jag fruktar, att vi innan kort äro Ryssar, åtminstone vi, som bo häröppe. Kanske Götheborg blir en Engelsk Coloni. Men för den, som är nära 60 år har politiken intet intresse. Botaniken och andra Vetenskaper borde icke heller fångsla oss, efter som det ju är ganska

L.L.Læstadius till Peter Wieselgren 1859-06-18

osäkert om man studerar kemi och botanik efter döden. Det bästa vore kanske, om blott en vetenskap fängslade oss, eller om ingen annan vetenskap intresserade oss, än blott denna enda: To gnoti Sauton To gnoti Christon. — Mitt favorit arbete "Dårhushjonet. En blick i Nådens ordning," har ännu icke fått någon förläggare. Dock hoppas jag, att det icke kommer att lemnas åt glömskan. Häromkring finnas redan prester, som skulle önska se det. Det är egentle[-]ligen icke Något Dårhushjon; utan en Religions Filosofi hvarpå jag i 12 år arbetat under lediga stunder. Tidskriften Ens Ropandes röst i öknen skulle Jag nu hafva tillfälle att meddela, men blott sista årgången finnes fullständig. Som jag tyvärr är plågad af dis[-]traktan, så kom jag att börja brefvet på galen sida. Med Hög aktning framhärdat Min Högtärade Broders ringa medarbetare.

L. L. Læstadius

—
Originalbrev av L. L. Læstadius / Göteborgs Universitetsbibliotek /

<sida1 >

Öfver Torne och [[<Hapa> överstrykta tecken](#)] Pajala d. 1 September 59

Högtärade Broder!

Då jag nu har liten ledighet, skyndar Jag att betyga min förbindligaste tacksägelse för Ärade och kärkomna Skrifvelsen af den 8de sistledne Augusti. Som jag ofta är plågad af distraktion, händer stundom, att Miss skrifning äger rum, i synnerhet då brådska är å färde, så att jag icke får tid, att Corrigera mitt eget slarf. Jag får således förklara mitt sista bref, och bestyrka, Uppgiften, att Målet rörande de 3 qvinnorna, som pingst Helgen 1858, haft andeliga rörelser i Carl Gustaf Kyrka, förevar vid Härads Rätten i Haparanda uti October samma år, hvarvid Domaren infortrade Provincial Läkarens omdöme angående de anklagade qvinnornas sinnes tillstånd. Sedan Läkaren, som är fientligt stämd emot de väckta, Uti sitt Läkare betyg inblandat "Prosten Læstadius" och andra till Målet icke hörande Personer, och derjämte tagit på sin Ed att "Pigan Greta Cajsa Hurulin[?] om hösten 1858 fallit sin husbonde Johan Mårdberg om halsen och kysst honom". Hvad hade detta för sammanhang med samma pigas rörelse om Pingsthelgen 1858? Jo! Hennes och andra väckta quinnors rörelser aro [[=äro](#)] icke af så ren andelig Natur, som de föregifvas vara. Sum[-]man af Läkarens omdöme var, att dessa rörelser äro sjelfgjorda, att de anklagade således äro underkastade ansvar. Emedan Läkaren hade inblandat så många främmande Personer och Ämnen i sitt Betyg, beslöt Domaren att, hänskjuta saken till Sundhets Collegii omdöme då målet andra gången förevar vid Härads Rätten i Maj 1859 i Haparanda. Några af de väckta hafva förskaffat sig afskrift af detta Läkare betyg, genom Domaren i orten. Jag har anmodat Magister Carl Henrik Bergman i Stockholm (en Son af Grosshandl. Bergman Olsson) att försöka få in detta markvärdiga [[=märkvärdiga](#)] Document i Tidn. Väktaren. Men Jag vet icke ännu, om det lyckats honom, emedan Redactionen visserligen tar in i sina spalter hvarjehanda andeliga Ämnen, men torde dock hafva en viss försyn i detta fall. Till Uplysning må jag nämna att förenämnda Johan Mårdberg, håller Religiosa sam-[<sida2>](#)mankomster i Carl Gustafs Församling 2 mil ofvan[-]för Haparanda, hvarest han äfven läser mina Concepter af hvilka han redan Copierat 50. Det är vid sådana tillfäl[-]len icke ovanligt, att qvinnorna falla talaren eller föreläsaren om halsen, och sådant händer icke allenast Raattamaa[,] Grape, Erik andersson och Isak kangas, när de hålla Scholor[,] Utan äfven jag blir föremål för qvinnornas stundom äfven Männernas omfamningar; Men jag har icke kunnat förmärka att dessa kärleks betygelser icke varit af "ren andelig Natur". Jag kommer härvid ihåg Dr Sandens rapport till Landshöfdinge Embetet angående Prediko sjukan i Småland 1843, äfvensom Doctor Bergs Läkarens i Stora Barnhu[-]set rec[e]p till den grubblande mamsell Amalia Lundberg. Angående ett dylikt måls afgörande vid Härads Rätten i Neder Calix, hvarest en piga var anklagad för Kyrko[-]förargelse, emedan hon efter Nattvardens åtnjutande hoppat och dansat i Choret i Neder Calix kyrka, och der[-]vid haft

högljudda rörelser. Domaren (icke den förutnämnda) afgjorde målet Utan att hafva inhämtat Läkarens omdöme. Denna piga har genom Mag. Sparrman eller Mustaparta, vädjat till Hof Rätten och ofvan nämde Magister Carl Henrik Bergman, har bifogat ett slags betyg, hvori han på grund af hvad han under sin tjenst[-]göring i Öfver Torneå erfarit, gifver rörelserna en ren andelig bevekelsegrund; Magister Bergman är nu Adjunkt i Finska Församl. i Stockholm. Han har kommit de väckta på Torneå Elf Närmast i erfarenheter, men är beherrskad af Egenrättfärdighet, så att han icke kan komma till Trons frimodighet och Munsens bekännelse, Ty när han var på besök i Pajala 1856, försökte jag leda honom in i Guds Skattkammare: dervid kom han i rörelse, men bad mig enträget, att jag icke måtte tvinga honom att tro! Och på samma punkt stod han ännu i September 1858, när jag träffade honom i Stockholm, För varningen, att De väckta i Norden böra "vakta för sinom egnom anda" får jag betyga min tacksägelse. M. H. Broder torde troligen hafva hört talas om Professor Ödmans Aftonsång i Delsbo (Helsingl.) Han predikade der i sina yngre år; Men der funnos Läsare hvilka en söndag anmodade Ödmann, att infinna sig i en bondgård, på efter[-]middagen, för att förklara sin i kyrkan hållna predikan[.] Ödmann lofvade komma, men han viste, att Prosten i Församlingen var gramse [=grämse] på Läsarena: derfore dröjde Ödmann till kl. 6 på aftonen; i förmodan, att Läsarena skulle under tiden gå hem[.] För att icke blifva ljugare, gick han kl. 6. till den anvista gården och fann omkring 59 Personer samlade. Han måste då taga fram sitt Concept, och Läsaren opp sin predikan. Under läsningen ville <sida3> Läsarena, att han skulle förklara ett och annat ställe i sin predikan, hvilket och skedde. Sedan predikan var läsan, anmodades han att hålla afton bön, hvilket och skeddde. Efter Bönens slut, började en qvinna få "spasmer" såsom Ödmann sjelf har Utryckt sig uti sina anteckningar. Då blef Ödmann förskräckt, och ropade på vatten; men de förståndigare Läsarena bådo honom vara lugn, och sade att, qvinnan hade "Andans drifter", och att hon skulle lämnas i fred. När man med essa fenomen för ögonen vill på Läsarena tillämpa språket: "vakter eder för eder egen anda," såsom Ödmann gjorde vid detta tillfälle, Monne man då icke snart kunna falla i samma villfarelse, som Biskop Martensen, hvilken i Moralfilosofins System påstår, att Anden är viljans organ," hvilket är en stor bock i metafysiken. Det förhåller sig tvärt om, att viljan är andens organ[,] det må nu vara "egen anda" eller en annan anda: och således kunna icke dessa andeliga rörelser vara sjelfgjorda; och län[-]gre än till sjelfbestämnings principen bör prediken [=predikan] icke sträcka sig. För att pröfva om andarne äro af Gudi" dertill fordras en större insikt i andeläran. Jag har ett utdrag af Svedenborgs andelära (tryckt af Zach. Hæggström 1858), hvarav Jag inhämtat att Svedenborg icke såsom utgifvaren påstår, blifvit bedragen i metafysiskt hänseende, det vill säga, att han icke i sjelfva verket haft några andesyner, utan att allt hvad han sett varit foster af inbillningen. Det förhåller sig platt intet på det viset. Svedenborg har verkligen sett andarne, hvilka ty värr äro "Legio" i menniskan; men förmågan att pröfva Andarne, har Svedenborg icke haft,

och derutinnan har han blifvit bedragen af sådana andar, som kunna omskapa sig till Ijusens Englar. Och derföre har Svedenborgs lära i afseende på Försoningsverket blifvit en "falsk Lära" Ty försoningen är en hemlighet "den och E[n]glomen lyster se." Vi kunna ingen Uplysning få af Englarne i läran om Försoningen. "Om en Engel af Himme[-]len predikade ett annat Evangelium, han vare förbannad." säger Paulus. Detta om rörelserna.

I afseende på Scholhuset i Muonio, hvarom jag torde hafva näm[n]t i Mitt förra bref, skrifver Magister Bergman, att Hof Rätten har infordrat vederbörande Måls Egarens vidare förklaring; De väckta, husförhörslaget Muonio, hörande till Pajala församling, men boende 6 till 12 mil från Pajala kyrka, hade på eget bevåg byggt ett Samlingsrum hvartill byggnads materialier voro hämtade från krono allmänning, men utan föregående tillstånd af Landshöfdinge Embetet, emedan man icke kunde förmoda, att sådant kunde blifva föremål för åtal då fråga var om ett allmänt ändamål. Men en Landthandlande hvilken indrägtiga brennvins handel lidit afbräck genom väckelsen, angaf Saken för Kronobetjeningen, hvilken således stämde husförhörslaget för denna skogs åverkan och 3 stycken, som infunnit sig som svarande, fälldes till tredu[b-]bel plikt. Sålunda nemligen, att om endas[t] <sid4> en infunnit sig som svarande, hade plikten blifvit Enkel[.] Krono åklagaren har medgifvit, att Timbret bestått af en oduglig fjell Tall, hvaraf Kronan ingen vinst kunnat få[.] Detta mål likasom det andra om rörelserna, betraktas trol. båda såsom rent juridiska. Men frågan om Raattamaas Missions verksamhet betraktas trol. såsom Ecclesiastiska. Kungl. Majt har medelst skrifvelse till Consistorium i Hernösand förklarar, att 18 stycken Lappbarn, som skola underhållas och undervisas på Statens bekostnad, må förenas med Missions Scholan i Torneå Lappmark. Men Nu har Missions Scholan aldrig kommit under Missions Sällskapets beskydd; Och det kommer nu endast derpå an, om det [<Kong?> oläsligt ord] Sanctionerade Missjons Sällskapet vågar taga oss under sina bingars Skugga; Jag har i detta afseende icke fått Något Svar af Dr Fjellstedt; derföre vore min enträgna anhållan, att M. H. Broder ville använda sitt inflytande på dem som Magtena hafva i det Ku[n]gl. Missjons Sällska[-]pet, att de måtte taga Missions Scholan i Torneå Lappmark under sitt beskydd. Missjons Sällskapet eger magt att tillsätta Katecheter i Missions Scholan; val af katechet kommer då icke bero af en Visitator. Raattamaas Missjons verksamhet behöfver då icke bero af de Lappbarn som underhållas af Staten. 540 Rdr Riksmünt, äro en gång för alla bestämda af Staten för detta Andamål [=Ändamål]; men denna summa räcker icke till för barnens underhåll, mycket mindre för deras undervisning; Och derföre har vår Missions Schola Alltid till en stor del berott af församlingarnes frivilliga gåfvor. Vi hafva ännu medel för Raattamas Schola; Men för detta v. Missionären C. J. Grape, som är både Finska och Svänska språket mäktig, hafva vi inga medel. Han har före sin väckelse varit vidlyftig, men är nu en stadgad Christen, har ypperliga undervisningsgåfvor, har ofta blifvit använd i vår Missjons Shola. Det vore

meningen att han kunde hålla Schola till en början i Björkfors, en stor Egendom i Neder Calix, tillhörig Gross Handlaren Bergman Olsson, med både finska och svenska underhafvande[.] Björkfors är beläget 2 mil från Neder Calix kyrka inåt landet, och ligger så till, att folk från Omkring liggande Församlingar kunna komma dit. Jag tror, att Grape vore den, som bäst kunde motverka separatismen, hvilken börjar taga öfverhand i Neder Calix Församling. Om M. H. Broder hade några Medel, att disponera för detta ändamål, vore det synnerligen önskvärdt. Om C. J. Grape finge hålla Schola i Björkfors, en par vinter månader, skulle mycket godt kunna uträttas genom honom. Jag tror att Bergman Olsson icke skulle vara emot saken. Men jag borde få veta snart, om saken kan gå för sig på det jag må kunna underrätta Grape, att han må kunna ställa sina Affärer derefter. Med anhållan om M. H. Broders åtanka och förböner, framhårdar med Högaktning. en ringa medarbetare i vingården.

L. L. Læstadius.

—
Originalbrev av L. L. Læstadius / Göteborgs Universitetsbibliotek /

<sida1 >

Pajala den 14de September 1859.

Högtärade Broder!

För Predikan på klagodagen betygar jag min förbindligaste tacksägelse. Jag har läst igenom den med Upmärksamhet; och har ingen[-]ting att anmärka deremot utom det, att Författaren troligen varit likasom jag tvungen, att undertrycka sin verkliga Öfvertygelse, i omdömet om den Aflidnes Personlighet, Moraliska karaktär och Religiösa sinnes[-]stämning. Sannt är att Min högt ärade Broder, kan hafva känt den aflidne på Närmare håll, än jag, och kan således bättre bedöma Motiverna till hans handlingar. Men Allmänna omdömet i hufvudstaden var sådant, att den aflidne genom en viss undfallenhet <sida2> för sin kära hälft, velat godtgöra sina fordna fel emot henne; och sålunda gifvit vika för hennes böner. Den aflidnes sista sjukdom var en följd dels af enervering i Yngre åren, dels ock af sorg öfver Sonens död, och slutligen af den Motsägelse han rönte, hvilket allt bidrog till en förtidig död. Om det vore Någon bland vännerna i Gotheborg, som kunde vara road af, att se ett prof på min predikostil, När jag någon gång predikar på svenska för här varande brukspersonal, så kan min Högtärade Broder låna den innelykta korta predikan, som i alla afseenden är lättare än M. H. Broders.

Föröfrigt kan ingenting Nytt förtäljas från den kalla Norden. en Medelmåttig årsväxt hafva vi fått. På sina ställen har torkan skadat och på andra ställen frost. Någon Ungsprintare[?] har i Luleå Tidningen utmålade min Person i de bjertaste färger: Jag har ansett onödigt att skrapa af mig smutsen; en Insändare Kyrkoherden Dahlberg har dock försökt att taga min Person i försvar. Då jag [*September* > **överstrykt ord**] 1858 i slutet af augusti kom att vara ansikte mot ansikte med vår nu varande Allernådigste Konung, hände <sida3> sig, att Jag kom i Collision med Högst densamme, i afseende på Nykterhets frågan. F.d. Landshöfding Roos ville dricka ett glas med mig i Öfver Torne Prestgård. Jag resonerade [=resonerade] och talte till honom ungefärligen på följande sätt: Herr Landshöfdingen torde erinra sig, att jag redan sistledne vinter icke kunde dricka vin: men då förklarade jag icke anledningen dertill; men nu kan jag förklara mig Närmare. Om jag skulle anse vindrickande lofligt, så skulle Allmogen följa Mitt Exempel och blifva bedragen ty allmogen kan icke urskilja hvad som är ren vara eller obemängdt vin. Hvar och en kan väl begripa att ingen Handlande kan föra oblandat vin till Lappmarkerna Uti den stränga kölden. Om jag för egen del icke anser det för Någon synd att dricka ett glas vin, så vill jag dock för Exemplets skull icke göra det. Dessutom är det ju Allmänt bekant huru mycken skada bruket af spirituosa har åstadkommit i vårt land; det kan äfven synas af beväringens Ynglingarne, bland hvilka så många måste Casseras, för de kroppsslyten de fått i arf af sina rysliga föräldrar, just i detta Ögon[-]blick kom han som en hvirfvel[-]vind från andra ändan af bordet, och sade "det är lögn[.] Jag

känner bevarings ynglingarne bättre än ni. Om Någon hugger af <side3> sig en Tumme, för att slippa bevä[-]rings plikten icke rår brännvinet för det. dessutom hafva vi nu lagar, som förekomma Missbruket af spirituosa" Härpå svarade jag: att Lagarne icke kunna uträtta Allt; utan det bör ske på öfvertygelsens väg" Och Upgiften angående bevarings ynglingar[n]e har jag af Prof. Huss. "Ja! försök då! blef svaret och dermed blef det slut på vårt Samtal. Min Per[-]son var troligen svärtad af Grethi och Plethi, och därför kunde jag icke vänta annat än åska och Thordön, men jag tror att stormen gaf sig snart. Om Förbön af vännerna i Götheborg, anhåller en ringa Medarbetare i vingården.

L. L. Læstadius.

—
Originalbrev av L. L. Læstadius / Göteborgs Universitetsbibliotek /

<sid1 >

Vördade Broder!

Ärade skrifvelsen med ineliggande 200 Rdr R.mt. har jag i går riktigt bekommit med Posten, och ehuru posten nu icke går förr än nästa onsdag, skyndar jag dock, att härmed aflägga min förbindligaste tacksägelse jämte medföljande Quito. För Summans användande, skall framdeles redovisas; När Carl Johan Grape, som förut var betrodd af Consistorium i Hernösand, att förestå Missionärs tjensten i Torneå Lappmark, och måste, genom förändringen i Ecclesiastik väsendet i Lappmarken, blifva Nybyggare öfverst opp i Jukkasjärvi, under fjellen, får litet tid på sig, så att han kan lemna sitt Nybygge i sin Hustrus vård, på en par Månader, för att hålla <sid2> Schola först i Björkfors, en stor Egendom tillhörande Grosshandlaren Bergman Olsson, som derstädes byggt en Schola och underhåller en Scholmästare, vid Namn Mustaparta, för Godset underlydande Personal. Man får vidare höra sig före, huruvida Grape, genom Någon slags "ormalist" kan få hålla Schola Uti Någon större by i Neder Calix Socken. Pastorn i Församlingen är visserligen emot Allt "svärmeri" och tål icke heller Læstadii "gemena parti." om hvilket stundom står att läsa i Norrbottens Tidningar allehanda Curiosa; men ho vet, om han får höra, att Grape är emot separatisterna, hvilka störa Pastorns "Samvets[-]frid", kanske han tillåter Grape att försöka hvad han kan. Såsom jag redan uti mina föregående bref förmodade, har den Nya Visitatorn, gjort sina "Krumbugter" i Consistorium för att få Scholväsendet i Torneå Lappmark på en annan <sid3> fot. "Af förekomne anledningar har Consistorium i Hernösand anmodat honom, att utpensionera 18 st Lappbarn från Torneå Lappmark" Ehuru Consistorium förut medelst meddelande af Kungl. Majts svar å Consistorii förfrågningar [=förfrågningar], meddelat mig den Underrättelsen, att Kungl. Majt har lemnat sitt tillstånd, att näm[n]de Barn få undervisas i Missions Scholan i Torneå Lappmark. Jag har Nyligen haft bref från D^f Fjellstedt, hvaruti han nämner om Brors bref, som han erhållit: Men han vill att jag skall framställa förhållandet [=förhållandet] inför Missions sällskapet. Han förmodar att ifrågavarande Scholor "äro sådane, som underhållas af Staten, samt att Staten icke vill öfverlemna dessa Scholor åt Någon annan Upsigt." Nu är förhållandet sådant att Stats anslaget (540 Rdr Rmt) Näppeligen velat förslå till de 18 barnens underhåll 11Sr Rgs om dag på hvarje barn, är <sid4> vid min sista redovisning, icke för öfverflödigt att lefva af. och endast till mat för Barnen, har hela Stats anslaget hittills atgått [=åtgått]. Scholmästaren har ingenting fått deraf. hans arfvode, ved ljus och hus hyra, samt öfriga utgifter, hafva blif[-]vit godt gjorde af Församlingarnes frivilliga gåfvor till Missions Scholan. Vanligen utgör hela omkostnaden, årligen mellan 700 a 800 Rdr. Om nu de 18 Barnen utpensioneras på annat sätt, så lider Missions Scholan ingen men deraf; det är en stor vinst för Missions Scholan i Ekonomiskt hänseende. Men frågan är endast den, om en sådan Missions Schola får existera, sedan de

L.L.Læstadius till Peter Wieselgren 1859-10-10

18 Barnen tagas derifrån? Raattamaa fort[-]sätter visserligen sitt på begynta verk, men den Nye Visitatorn skall vis[s]t icke underlåta, att göra sina framställningar i Consi[-]storio om denna Scholas obehörig[-]het, och Skadlighet för Lands[-]orten. Jag innesluter mig i Min Högt ärade Broders Gunstbenägna åtanka och förbön. teknar en ringa medarbetare i vingården

Pajala 10/10 59.

L. L. Læstadius.

—
Originalbrev av L. L. Læstadius / Göteborgs Universitetsbibliotek /

<sida1 >

Högt ärade Broder!

Medföljande skrivelse från f.d. vice Missionär Car Johan Grape utvisar att han är i verksamhet, ehuru hans svaga hälsa ofta hindrar honom att rätt kraftigt Upfylla sin Mission. Uti sin skrivelse yttrar Grape sin förundran deröfver, att den Evangeliska fosterlands Stiftelsen använder baptister i sin tienst. <sida2> Jag måste tillstå, att jag för min svaga syn, ick[e] kunnat följa med Min tid (Ögon Läkaren Doctor Minthen[?] förb[+j]öd mig, att läsa fin stil.). Så Att jag icke känner rätta förhållande, med den Evangeliska Stiftelsen: Men onekligt är, att den i Grapes bref Näm[+n]da Babtisten, måtte hafva Utom[-]ordentliga gåfvor, Alldenstund han äfven i Haparanda kunnat röra stockar och Stenar. Haparanda har hittills varit otillgängligt för Alla Nykterhets predikanter, otillgängligt för Alla Läsare predikanter; Men nu berättas det att icke mindre än 300 Personer blifvit "tokiga", ja till och [+med?] Några Mamseller hafva blifvit <sida3> så tokiga, att de icke gå på dans. Sedan de Någon tid hört Dalkarlens föredrag. En viss Herre[-]man berättade att folket försummade sitt arbete. Jag invände, att folket i Haparanda hade försummat Mycket Mer arbete under sin vistelse på Krogarna; Men visst är, att jag skulle hafva önskat, att Dalkarlen icke varit baptist. Af Öfvertygelse älskar Jag den Lutherska renlärligheten; Och fastän baptis[-]men icke rubbar salighetens grund[,] kan dock denna enda punkt när den göres till hufvudsak, förstöra endrågten emellan personer som hafva samma erfarenheter i Nådens Ordning. Jag har talt med Läsare som äro separatister; Jag har talt med Andra Läsare som icke äro separatister: båda secterna hafva samma erfarenheter ända till den punkten som handlar om separatismen <sida4> Uti den punkten äro separatisterna så envisa, att de icke låta rätta sig. Det skall väl icke kunna Nekas, att Presterna sjelfva Äro skulden härtill; ty dessa hafva visat sina draketänder emot all slags väckelse innom Församlingarne i stället för att ställa sig i spetsen för den religiösa rörelsen, och bemäktiga sig den samma, för att kunna vinna de väcktas förtroende och sålunda blifva rörelsens ledare, hafva de blifvit den religiösa rörelsens argaste fiender. Se till Ex. Doctor Ödmans antekningar om Läsarena i delsbo [=Delsbo] och Dr Grapes antekningar om Läsarena i Skellefteå. Jag har annars intet nytt att berätta denna gång. Framdeles vill jag låta C. J. Grape skriva en kort berättelse om sin Mission, och redovisa för de erhållna medlens användande. Inneslutande mig i de Christna Vännernas förböner i Gotheborg, framhärdar Min Högtärade Broderns ringa medarbetare i Herrans vingård.
Pajala 12/3 1860.

L. L. Læstadius.

<sida1 >

Högt ärade Broder!

F.d.v Missionären C. J. Grape lofvade afgifva en redogörelse för sin Mission; Men som han har bakom all skymundan 7 mil från Postvägen, så har förmodligen, redogörelsen icke kunnat afsändas under Menförs <sida2 > tiden. Emellertid öfverlemnar Jag härmed Grapes räkning. Herr Grape har före sin vackelse [=väckelse] försvagat sin hälsa genom oförnuftigt begagnande af spirituosa och derigenom ådragna förkylningar, så att han icke eger förmåga att hålla långa tal, som kosta på bröstet. Jag tror likväl, att Grapes Mission i Kalix haft en god verkan, ehuru Dalkarlen Pehr Pehrsson Något skämde bort Grapes Åhörare derigenom att Pehr Pehrsson holl [=höll] sig på ytan af Mennisko hjertat, då Grape ville gå på [=på] djupet; Pehr Pehrsson hvärfde Björn, Men gick Alldrig in i idet. När Någon ville öp[+p]na sitt hjerta för Pehrsson, och be<sida3 >känna sina synder, så svarade Han: du behöfver icke bekänna dina synder för Någon Menniska, utan endast för Gud. Grape deremot yrkade, enligt den Nådens ordning som följes häroppe, att syndaren bör stå Naken icke endast inför Gud och hans Englar, utan äfven inför världen och Alla djeflar. Detta var ett hårdt tal, ty de kände, att Heders djefvulen stretade emot den Uppenbara syndabekännelsen[.] Exemplet med Achanan [=Akan] i Josua bok, visar dock, att Gud vill, att hemliga brott skola blifva Uppenbara för hela världen; Och när det heter "att de bekände sina synder för Johannes döparen, så var denna syndabekännelse ingalunda Någon Öronbigt, såsom katolikerna tyda det. Uti vår Lagstiftning finnes ingen Consequens i detta fall. Domaren fordrar en Uppenbar syndabekännelse och Församlingen fordrar detsamma uti den Uppenbara Kyrkoplikten enligt den första Christna Försam<sida4 >lingens bruk: hvarifrån har då Öronbigten kommit Uti den hemliga bekännelsen för Presten?

I sommar har jag ernat skicka första delen af Dårhushjonet till genomläsning. M. H. Broder får deröfver bilda[?] sitt omdöme, och vederlägga de grundsatser, hvarpå systemet hvilar. Jag har en Son i Stockholm, som är Contorist hos grosshandlaren Alm, som är Bergman Olssons Måg. Denna min Son börjar nu känna de lägenheter, som afgå till Gotheborg. Annars intet nytt, utom det, att stora väckelser hafva skett i vinter efter hela Torneå elf. En Prest i Kalix hade bedt Gud bevara sig och sina åhörare från allt Läseri.

Med högaktning framhårdar Min högtärade Broders ringa Medarbetare i vingården.

Pajala den 15. Maj 1860

L. L. Læstadius.

<sida1 >

Högt ärade Broder!

Jag tager mig friheten härmedelst lemna till genom[-]läsning första delen af Dårhushjonet hvaröfver M. H. B eger att afgifva sitt omdöme, om och huruvida det kunde löna mödan att befordra den till trycket. Då måhän[-]da M. H. Broder icke har Någon klar kunskap om Religions partierna i Finland, lemnar jag Ingmans <sida2> bok till låns, hvilken skrift är riktad emot Hedberg. Om Hedbergia[-]nismen är mycket skrif[-]vet i Finland, och Hans skrifter läsas mycket i Norra Sverige i synnerhet af Separatister. Och som jag förmodar, att Ens ropandes röst i oknen [=öknen] icke är känd, lämnar jag de 3 utkomna årgångarne till låns, emedan jag icke har flere årgångar fullständigt [=fullständigt] det vill säga: Jag har icke mera än ett Exemplar fullständigt af de 3 årgångarne som utkommit.

Här råder ty[-]värr mycken ljumhet i Christendomen <sida3> Men i Öfver Torneå Carl Gustaf på båda sidor om Elfven hafva stora väc[-]kelser skett, förnämligast genom Erik Anders Andersson, en inhyses man från Pajala, hvilken hållit Skolor hela vintern bland dessa Finska Församlingar. Äfven i Calix har väckelsen bland Svenskarne skridit framåt. Der är Bergman Olssons Bokhållare och Scholans föreståndare på Egendomen Björkfors verksam för christen[-]domens beframjande [=beframjande].

Med Högaktning framhärdar min Högtärade Broders ringa Medarbetare i vingården

Pajala den 10 juni 1860.

L. L. Læstadius

<sida4 > Wieselgren Gotheborg

—
Originalbrev av L. L. Læstadius / Göteborgs Universitetsbibliotek /

1860-07-21 och 1860-11-27 Fraktsedlar, transport av Dårhushjonet med ångfartyg från Stockholm till Götheborg

[244:8688a]

Jag F. von Sydov ifrån Stockholm Skeppare, förande Ångfartyget "Swea" nu liggande i Stockholm, färdig att afgå till Götheborg hvarest min last skall lossas, erkänner härmed att under däck af mitt fartyg hafva emottagit af Herr L. W. Læstadius /

En paket med adresse

/ Detta var första bandet af L. Læstadii "Dårhushjon," — ett slags chris[ten?] psykologi, hvilken min son Sigfrid[?] uppdrages att lemna en Læsta[dii?] yngre son, Stud. i Upsala. Ännu i Sept. 1863[?] hade han ej Kunnat träffa en [ett oläsligt ord] af förromnämnda paquetet. / [kursiv skrivet efteråt av Peter Wieselgren egenhändigt (?)]

allt väl conditioneradt, och försedt med jemtestående märke: och förbinder jag mig vid lycklig framkomst i samma beskaffenhet aflemna ofvannämnde gods till Domprosten Högvällärde Herr P. Wieselgren emot en betingad frakt efter Taxa 55 Öre vid ansvar enligt lag och författningar. Af detta connoissement har jag underskrifvit 3^{ne} lika lydande exemplar, af hvilka blott ett är gällande för uppfyllande af min förbindelse. **Stockholm** den 21 Juli 1860

Betalt Sydov

[244:8688b]

Jag F. v Sydow ifrån _____ Skeppare, förande Ångfartyget "Swea" nu liggande i Stockholm, färdig att afgå till Götheborg hvarest min last skall lossas, erkänner härmed att under däck af mitt fartyg hafva emottagit af Herr L. W. Læstadius

Ett pakett med adresse

/ Detta var andra bandet af L. Læstadii "Dårhushjon," — ett slags Christlig psykologi, hvilken sedan enl. förf:s anvisning, lemnades af min son Harald W. till L. Læstadii Son, Contorist å Bergman Olssons kontor i Sthlm. / [kursiv skrivet efteråt av Peter Wieselgren egenhändigt (?)]

allt väl conditioneradt, och försedt med jemtestående märke; och förbinder jag mig vid lycklig framkomst i samma beskaffenhet aflemna ofvannämnde gods till Domprosten Högwördige och Widtberömde Herr Wieselgren emot en betingad frakt enl Taxa 60 Öre vid ansvar enligt lag och författningar. Af denna connoissement har jag underskrifvit 3^{ne} lika lydande exemplar, af hvilka blott ett är gällande för uppfyllandet af min förbindelse. **Stockholm** den 27 October 1860.

Qvitterad

FvSydow

<sida1 >

Pajala den 7 September 1860.

Högtärade Broder!

Ärade och kärkomna Skrifvelsen af den 14de Augusti har jag haft nöjet emottaga den 5te September, och skyndar jag nu, att därför afbördas min förbind[-]ligaste tacksägelse [=tacksägelse].

Jag fruktade, att M.H.B. skulle vid genom[-]läsandet af Därhus[-]hjonet Uptäc[-]ka en Mot christendomens Anda stridan[-]de ide, eller logiska inconsequenser i denna Ides utförande, eller sattser stridande emot de symboliska böckerna, men då M.H.B. vid genomläsningen endast kunnat Uptäcka skriffel, en opassande titel, och djefvulens Namn Allt för ofta användt, så får jag nu till min ursäkt anföra

1mo Att Titeln "Dårhushjonet" kan förändras till hvad som häldst, om Titeln kan, enligt M.H.B. förmenande kan åstadkomma så Mycket att mången Läsare endast för Titeln skull skulle blifva Narrad, att utlägga penning[-]gar, för en bok, som han på det högsta ogillar, kanske Upretad offerar åt lågorna. Männe icke titeln: "Du äst rasande Paulus, och Mycken läsning hafver gjort dig galen." Kunde <sida2> ställas i stället, alldenstund de flesta lärda och olärda i Norrland påstå, att Läsarena blifvit rubbade till sina sinnen genom läsning af Luthers skrifter. Vallin Medan han var Pastor primarius i Stockholm ville förpassa Några väckta quinnor till Därhuset, Men Magister Fineman frällste dem derifrån, derigenom, att han löste deras tvifvel och de kommo till Tron. Det var samme Fineman som vågade säga åt Kronprinsen eller nu[-]varande Konung Carl den XV. Eders Kungl. Höghet kan icke förstå Jac. Böhmes skrifter, innan E.K.H. blir omvänd och pånytt[-]född. Jag blef bekant med Fineman 1858 Men jag kan icke gilla hans lära om Jungfru Maria och äktenskapet.

2do. Hvad djefvulen angår, som förekommer så ofta i Därhushjonet, så är det väl bekant att icke Allenast Rationalisterna utan äfven de flesta prester nu för tiden tvifla med Martensen huruvida en personlig djefvul verkligen finnes till. Men Luther, som hade så mycket att beställa med djefvulen, kunde Alldeles icke gifva den hedersmannen Något vackrare Namn. Om de öknamn han fått, äro begagnade af Luther, faständ den Civiliserade verlden, som åberopar nästan i hvart annat ord, icke allenast en djefvul och Satan utan "sju tunnor tusan", och ber honom anamma sig, finner det stötande, att han i skriften kallas för djefvul och Satan den gamle ormen den stora draken, frestaren Mandråparen m.m. så begriper sig icke, hvad det kunde <sida3> hafva för verkan på Därhushjonets Läsare, om man i stället för öknamnen som utmärka lucifers moraliska karaktär gifve honom ett fagert namn t.e "ljusets budbärare", den stora Verldsanden.

3^{tio} Jag har Många separatister i min Försam[-]ling, som verkligen hålla hemliga sammankomster; men icke under sken af gudaktighets[-]jöfningar, utan de samlas för att spela kort, och syna sina kläder, om de äro efter Modet. I motsatts mot dem har jag ansett sammankomster, som

ske för Gudak[-]tighets öfningar, vara vida Upbyggligare; men att Separatismen blifvit för dem en hufvud[-]sak, har jag icke kunnat gilla, ehuru jag är öfvertygad derom, att äfven ibland dem finnes alfvarligt Menande själar, lika som jag är öfvertygad derom, att ibland de Läsare, som hålla sina sammankomster utan att separera sig från Stats Kyrkan finnas lika alfvarligt Menande. Jag har talt med hufvudmännen för båda partierna i Luleå, Piteå, Råneå och Kalix socknar; och Jag har funnit dem hafva samma erfarenheter i Nådens ordning. Endast i den punkten om separation, kunna de icke sämjas. Endast det påstår jag, att Presterna sjelfva Äro förnämsta skulden till separatismen.

4to Med Min H. Broders tillåtelse tänker jag skicka den andra delen af Dårhushjonet till genom läsning så snart jag får igen den första <side4>

5to Schartaus och Bergqvists Arbeten <arbeten> har jag ty[-]värr icke sett, emedan jag den tiden då de utkommit icke brydt mig om stort annat än botanik, Männ tro om dessa böcker nu mera finnas i Bokhandeln?

6to. Den Wieselgrenska "svafvel[-]litteraturen" tadelades en tid Mycket strängt af Aftonbladet, då Hjerta och Presten Almqvist sut[+t]o i styret. Nu talas ingenting om denna svafvel litteratur[.] Endast en och annan "Wieselgrenare" hörde jag Nämnas på Ångfartygen 1858. Monne Alltså svafvel[-]litteraturen hafva försvunnit?

7mo För att befrämja väckelserna [=väckelserna] på Torneå Elf samt i Torneå Lappmark har jag Upoffrat Mycket: Och Elfva än[-]nu lefvande barn hafva också medtagit Mycket, äfvensom Jag för en horas skull (se ropande rösten) som väl bekände sin blodskam i Några personers Närvaro, men det kunde dock icke lagligen bevisas fått betala 300 Rdr i förlikning: så att Jag knappt kunnat hålla mig skuldfri. Och således ingen råd, att sjelf vara förläggare för Dårhushjonet.

Framhårdar Min Högt ärade Broders ringa Medarbetare i Vingården.

L. L. Læstadius

<sida1 >

Högtärade Broder!

Sent omsider har f.d. vice Missionären C. Joh. Grape öfverlämnat sin berättelse om sin Mission till Calix. Uti Väktaren N° 39 har Utgifvaren Friherre Passe anställt en reflexion öfver Biskops utnämningen [=utnämningen] i Vexjö. Jag anser, att reflexionen är ganska riktig. Men orsaken hvarföre M.H. ärade broder icke blef utnäm[n]d står icke att läsa i Väktaren. Jag har den oförgrifliga öfvertygelsen, att f.d. "Svafvel litteraturen." ligger i fatet!? Har Jag kanske orätt? <sida2> Jag har erfarit, att Svafvel-litteraturen är obehaglig för den simplaste gatpojke, men ännu obehagligare för dem som äro högt Upsatte. Och Nutidens pelare i Svenska Kyrkan tro icke, att det finns Något Svafvel i en Annan verld. Denna gång intet vidare att skrifva om. Det är en Satans Engel, som mig kindpustar dagligen, och Jag skulle gerna vilja bli af med honom. men det heter dig bör Nöjas åt Min Nåd. Om M.H. Ärade <sida3> Broder genomläser andra delen af Dårhushjonet, så skall jag äfven sända den tredje, för att inhämta M.H.Ä Broders Omdöme. Och Jag vill betala, hvad återremissen kostar, ifall den går med ångbåt eller på Jernväg. Min Son Lorents Vilhelm kan snarast bekomma den Åter, om den adresseras till Grosshandlaren Bergman Olsson Stockholm. Med Högaktning framhärdar Min Högtärade Broders ringa Medarbetare i vingården

L. L. Læstadius.

Öfver Torne och Pajala den 20. octob. 1860.

P.S. Vi hafva i början af October Månad haft passabelt[?] Slädföre, men Nu hafva vi ingen snö på marken och Elfven, hvarpå man körde med häst är snart öppen för båt. Då man i Medlersta Sverrige klagat öfver allt för Mycket regn, som hindrat inbergningen, hafva vi här öppen redan i början af September inbergat All gröda, och före October Månads början tröskat All säd. Årets hö och kornskörd är ypperlig och kornet säljes här till samma pris som i Stockholm. Detta gör riorna! ut supra

<sida1 >

Pajala den 16 December 1860

Högtärade Broder!

Under denna min sjukdom, som nu varit öfver en Månad, måste jag ännu kanske för sista gången skriva Några ord, och Jag beder min Högt Ärade Broder att den i sista brevet Nämnda v. Essen som tog dårhus[-]hjonet etc. med sig för att öfver <sida2> lemna paketet till Min Son, Contoristen Lorens Wilhelm i Stock[-]holm boende hos Bergman Olssons, hvarest v. Essen lemnat pake[-]tet på det att min Son Lorens Wilhelm Læstadius, Må kanske[?] få Någon Anvisning, hvarest detta paket nu finnes. — Min Nu[-]varande sjuk[-]dom består uti en bröst åkomma, lufts[-]rörets inflammalion [=inflammation] eller någonting dylikt <sida3> I början af sjukdomen, var jag fullt och fast beredd på min Hädan[-]färd, Men nu mera kan jag icke veta Någonting med visshet emedan sjukdomen antagit andra sympto[-]mer. Då jag nu inne[-]sluter mig i M.H.B. förböner, framhärdar Min Högt ärade broders ringa med[-]arbetare i vingården.

L. L. Læstadius

<sida4 >

[Adressen på brevet:]

Till Herr Domprosten

P. Wieselgren,

Gotheborg

[Poststämpel: Öfver Torneå 21/12 1860]

[Frimärke: Sverige Tolf öre]

< sida1 >

Pajala den 4de Februarii 1861.

Högtärade Broder!

Brefvet af den 7de i sistlidne Januarii, har ännu hunnit mig vid lif, ehuru i ganska betänkliga omständigheter. Vår när[-]maste Läkare bor 17 mil härifrån och det drar tämmeligen långt ut innan jag kan få någon hjälp af honom. Han har dock skickat mig blodrenande medel, hvilka tillika äro laxerande, och dessa medel har jag begagnat efter Läkare föreskrift, likväl har ingen märkbar förändring i mitt sjuk[-]doms tillstånd förmärkts, utom det andtappan tyckes vara litet lindrigare; dock kan jag icke föreställa mig annat, än att döden snart måtte göra slut på mitt lidande, och måtte det ske i en salig stund.

Min Högtärade Broders skrivelser äro alltid för mig kär[-]komna, ehuru jag måste börja med att slafva [=stafva] och lägga ihop för att kunna få någon reda på innehållet. Jag har, tyvärr icke många uppriktiga vänner i Sverige, som uppmuntra mig till att fortfara på den bana jag börjat. Min Högtärade Broder nämner i sitt bref, att jag bör fullborda min sjelf[-]biografi, på det att Bror må kunna intaga den i sitt biografiska lexikon; men det hufvudsakligaste deraf är redan intagit uti "Ens ropandes röst i öknen", hvilken Bror har läst och vet således det hufvudsakligaste af mina lefnads omständigheter. Huruvida det kan lända mig till förtjenst, att Johan Raattamaa verkat för religionen och nykterheten < sida2 > i Torneå lappmark samt äfven i Luleå lappmark, det må Bror sjelf bäst bedöma. Den absoluta nykterhets principen fortfar att vara rådande bland lappallmogen och äfven ibland nybyggare uti Karesuando och Juckasjärvi, Gelleware och halfva delen af Jockmock, hvilket allt är en följd af Johan Raattamaas verksamhet. Om Bror intager mitt namn i sitt biografiska lexikon, så borde äfven Raattamaas namn få ett rum dersammastädes. Absoluta nykterhets[=nykterhets][-] principen har äfven i de sednaste åren spridit sig längs efter Torneå elf på båda sidor om riksgränsen, i Öfver Torneå, Hjetaniemi och Karungi; men detta är följderna förnämligast af i "Ropandes rösten" nämnda, Erik Anders Anderssons verksamhet. Äfvenså har [<af> överstrykta tecken] f. d. Missionären Carl Johan Grape tagit en mycket verksam del i samma arbete i Juckasjärvi, [3 överstrykta tecken] Pajala, Öfver Torneå och Neder Kalix. Borde icke alla dessa, ehuru blott lekmän, nämnas uti Brors biografiska lexikon, såsom ett exempel på hvad lekmän kunna uträtta, när de få uppmuntran och skydd af sina Själasörjare. Det är endast Evangeliska Alliansen som utskicka lekmän för att verka för en sann Kristendom, och dessa äro äfven af de flesta prester i Sverige misstänkta för svärmeri och fanatism. Jag är visserligen öfver[-]tygad derom, att inquisitoriska åtgärder, som blifvit utöfvade af Svenska Stats kyrkan äfven i de sednaste åren, hvarföre samma Stats kyrka blifvit så illa beryktad i hela Europa, skall få sin rätta plats i historien. Nu har en slags religions < sida3 > frihet blifvit beviljad, som befrämja separatismen,

och man [ett ord osynligt pga sidkant] väl se till slut, huru svenska presterskapet bär sig åt, för a[flera tecken osynliga pga sidkant] föra dessa i [2 överstrykta tecken] i kyrkans sköte. Uti staden Tromsö, har äfv[+en?] separatismen gripit omkring sig. Många skola dock hafva b[flera tecken osynliga pga sidkant] ångerköpta och önska att återvända till Stats[-]kyrkan; men norska [?]ienter-lagen, möta dervid åtskilliga svårigheter. De [några tecken osynliga pga sidkant]viska missionären gör också sitt till för att göra proselyter; [ett ord osynligt pga sidkant] han vinner icke många anhängare. Wi lefva nu, som det ty[flera tecken osynliga pga sidkant] en förbistringens tid; det mörknar mer och mer på den politiska fonten [=fronten?], och de religiösa rörelser som uppenbara sig här och da[några tecken osynliga pga sidkant] visserligen ett godt tidens tecken, och vi böra akta derpå [några osynliga tecken pga sidkant] på ett ljus, som skiner i ett mörkt rum, till dess dagan [=dagen] [några osynliga tecken pga sidkant] Wi kunna icke hoppas att få se denna dag; men vi böra gläd[flera tecken osynliga pga sidkant]ver, att våra efterkommande få se den. Här ligger jag på plåg[flera tecken osynliga pga sidkant och fläck på brevpappret], väntande, att dödens Engel snart förlossar mig, och min [flera osynliga tecken pga sidkant och fläck på brevpappret]der, som öfver[-]lefver mig, borde icke underlåta, att fälla en [flera tecken osynliga pga sidkant] för[?] mig, ty min tro är ofta svag och hoppet ofta fjärran [flera tecken osynliga pga sidkant] tror jag, att den store Försonaren och törnekrönte Konungen, icke [flera tecken osynliga pga sidkant]vergifva mig. Framhärdar,

Min Högtärade Broders ringe medarbetare i Vingården
L. L. Læstadius

—
L. L. Læstadius ´ sista brev till Wieselgren. Texten är inte egenhändigt skriven, men däremot underskriften. / Göteborgs Universitetsbibliotek /

<sida1>

Klagodagen efter konung oskars Död. 1859

1. Konungabokens 5:4. Men nu hafver Herren min Gud gifvit mig rolighet allt omkring, så att ingen Motståndare eller ondt hinder mer på färde är. Detta kunde Konung Salomo säga om sig sjelf, då han hade för afsikt, att bygga ett Tempel till Guds ära. Och detsamma kan nu sägas om den fredliga i lifstiden fridälskande Konung oskar, hvilken åminnelse i dag firas.

Om det är en lycka för landet, att hafva en fridälskande konung, så är det icke mindre lycka, att <sida2> hafva en vis och försiktig konung, som tänker, innan han besluter och handlar. båda dessa egenskaper voro förenade hos den aflidne Konungen. Han [han] älskade friden. Inga strömmar af blod flöto för hans ärelystnad: inga Faderlösa och Enkor hafva skäl att klaga öfver krigets fasor; inga städer hafva blifvit sköfla[-]de i vårt land, under Konung oskars Regering: ingen kan klaga öfver hunger och dyr tid för krigets skull; så länge konung Oskar lefde älskade han friden. Och derföre borde Alla efterlevande tacka Gud, för det lekamliga goda, som åtföljer friden.

Konung Salomos ord i första Konunga bokens 5 Capitel och 4. vers kunna derföre med rätta tillämpas [tillämpas] på den aflidne konungen: <sida3> Herren min Gud har gifvit mig rolighet Allt omkring, så att ingen Motståndare eller ondt hinder mer på färde är. Det förstås att Konung salomo här med motståndare menar utvärtens fiender eller utrikes fiender. Ty inom sitt eget rike saknade icke heller konung Salomo sina fiender eller Motståndare, hvilka förorsakade Konungen bekymmer: ty en Konung, som skall styra ett ogudaktigt folk, saknar vist icke Motståndare, som tyda Allt till det värsta. Det samma kan sägas om den aflidne Konung Oskar. att han hade Motståndare inom sitt eget rike; Han hade Motståndare, som satte sig emot hans afsikter, och detta förorsakade honom bekymmer, och mahända [mähända] var det detta bekymmer <sida4> som lade honom för tidigt i grafven. Lika som han i utvärtens eller lekamlig måtto älskade friden så älskade han äfven Samvets[-]friden, och derpå grubblade han mest mot slutet af sin lefnad, huruledes hans land och rike skulle få Samvets frid. Men det var icke fråga om den falska Samvets friden, hvilken alla sorglösa och om sina sjäalars frälls[-]ning obekymrade menniskor älska mest; utan det var en sådan samvets[-]frid, som den aflidne konungen älskade allrämest, att ingen menniskas samvete skulle tvingas genom verldslig lag, eller att ingen Menniska skulle förföljas för sin Tro. Derpå grubblade konung

Oskar <sida5> allra mest, då han i egen Person, som det säges, till och med vakade om Nätterna, När han utarbetade ett förslag till en sådan Lag, hvarigenom alla människors samvets frid skulle [<så> [överstrykta tekcken](#)] befrämjas och skyddas i vårt land, så att hvar och en skulle få tänka och tala fritt i andeliga ting: ingen, vare sig Turk eller hedning eller Christen, skulle förföljas för sin Tro. Men de som mest älska den falska samvets friden, satte sig emot konungens afsikter. De som Älska den falska samvets friden, blefvo Konung Oskars Motståndare, och detta förorsakade den Gode Konungen ett <sida6> ett stort bekymmer så, att hans själs krafter började synbarligen att försvagas, när han förnam, att hans förslag till en sådan Samvets Lag icke skulle antagas af Samvets fridens Motståndare. Den som längst lefver skall förnimma, att det är sannt, När sanningen kommer i dagen. Annars hafva Sam[v]ets fridens Motståndare Uppenbarligen smädat den aflidne Konungen, för hans goda afsikter, När de offentligen yttrade under de märkvärdiga öfverläggningarne, angående Religions[-]friden: att "Hans Majt har grubblat så mycket på Religions friheten, att han sjelf blef tokig". Hvad Samvets fridens motståndare sålunda sagt till den aflidne ko<sida7>nungens försmädelse, kan med tiden blifva en historisk sanning, När allt kommer fram i dagen. Alla, som älska den sanna Samvets[-]friden, hafva således orsak att beklaga den fridälskande konungens allt för tidiga död: Men alla som älska den falska Samvets friden och hata den rätta Samvets friden, det vill säga sådana som tillstå Religions förföljelser, de skola snart få höra historiens opartiska dom: I hafven slagit den första spiken i Konung oskars likkista.

Nu torde hvar och en, som älskar friden, både i lekamlig och andelig Måtto, onska [=önska] och bedja till Gud, att konung Salomos ord <sida8> måtte hafva gått i fullbordan, nemligen dessa ord: "Nu hafver Herren min Gud gifvit mig rolighet, så att ingen motståndare eller ondt hinder mer på färde är". Och på dessa ords andemening läsä [=läsa] vi bönen: Fader vår.

Den af kungl. Majt för denna klagodag särskilt förordnade Text finnes Upteknad [<hos> [överstrykt ord](#)] hos Profeten Amos i dess 8. Capitel och 8 vers, och äro orden så lydande: Skulle för slik styckers skull landet icke bäfva, och alle inbyggare gråta? Ja det skall allt sammans lika som med en flod <sida9> bortfört, Öfverlupit och Öfvertäckt varda, lika som floden gör uti Egypten. (Gif att de [<tt> [överstrykta tecken](#)] ord en [[högre parentes saknas och meningen avbryts](#)]

Denna Text handlar om den bäfvan och den sorg som borde komma öfver landet, för folkets ogudaktiga väsende; ty uti 8 Capitlets föregående verser, bestraffas folket hårdeligen för de synder som gingo i svang, och dessa synder Upräknas hvar och en med sitt namn, nemligen Sabatens ohelgande och de fattigas förtryckande, samt Jakobs högfärd, som Herren tänker straffa. Guds hotande straffdomar i Textens Sednare del, gin[-]go också i fullbordan, då Ofverlägsna [=Öfverlägsna] fiender int[+o]go landet och bortförde folket i träldom. <sida10> Emedan det för Oss är obe[-]kant hvarföre en sådan Text blifvit vald till betrak[-]telse Amne [=Ämne] på denna dag, en Text, som handlar om Guds hotande straffdomar, som komma skola öfver ett ohörsamt folk, så måste vi utan afseende på syfte[-]målet med den valda Texten, hvilket för oss är obekant, handla om Landets bäfvan och folkets sorg öfver <sida11> den af[-]lidne konungens förtidi[-]ga Död. Första stycket af vår betraktelse skall handla om deras sorg, som älska [=älska] den jordiska friden och som veta att värdera fredens förmoner. Andra stycket af vår betraktelse, skall handla om deras sorg, som älska Samvets friden. Måtte Guds anda Uplysa vara [=våra] hjertan att vi icke Må famla i Mörker och okunnighet om Guds afsikter i sin styrelse att vi måtte förnimma hvad vår frid tillhör, så i lekamligt, som i andligt hänseende[.]

<sida12>

1. Om deras sorg, som älska den jordiska friden. En sådan sorg öfver den fridälskande konungens förtidiga död kan vara både tillgjord och verkelig. En låssad eller tillgjord sorg finnes hos dem, som icke veta att värdera fridens förmoner, icke bry sig om huru det går i verlden, icke besinna, huru många Menniskor blifva olyckliga genom Kriget, icke begripa, huruledes Krig och örlig åstadkomma sjukdom, och lekamlig nöd i landet. Besinna huru många tårar flyta och rinna af Faderlösa och Enkor för krigets skull. Den aflidne Konungen älskade friden, Och vi borde tacka Gud för <sida13> den valsignelse [=välsignelse] vi fått emottaga af Herran, under den fridälskande Konungens styrelse. Ingen har gråtit öfver en förlorad Maka, son eller vän, som stupat i kriget; ingen har sukkat öfver sin nöd för krigets skull. ingen har sett sin Mark blodfläckad eller blodbestänkt för krigets skull. Så länge den fridälskande [=fridälskande] konungen var i lif behöfde ingen frukta, att hans söner föras med våld på den blodiga tummelphatsen [=tummelplatsen], hvarst Mennisko lif icke gälla mera än kreaturs lif. För furstarnes hogmod [=högmot] och äregerighet, hafva de flesta krig upkom[+mit] i verlden, och för <sida14> deras stolthet måste undersåtarnes blod rinna i strömmar. Men för all sådan fasa hafva vi blifvit förskonade under den nu

mera aflidne Konung Oskars fridsamma Regering. Och derföre borde nu alla fridens vänner, prisa Herran, likasom de med saknad sörja deröfver, att Fridens furste, blef lagd i grafven genom en fortidig [=förtidig] död. Ehuru vi bo långt ifrån Krigets skådeplatser, böra vi likväl komma ihåg, att hela landet får lida för krig och örlig. Med krig följer ofta pest och hungers nöd. Men den Ogudaktige kan icke tacka Gud för fri<side-15>den, likasom den ogudaktige icke bryr sig om, hvilken det är, som vakar öfver hans lekamliga bärgning, lika litet kan han sakna eller sörja öfver en konungs Död, som älskade friden. Då nu de flesta konungar kejsare och furstar kallas för Christna, så borde dem emellan intet krig Upstå; Men det är denna verldenes furste som åstadkommer krig och örlig: Och Gud tillstäd[+jer] sådant, emedan det är ett syndastraff, hvarigenom Herren tuktar och agar ett Ogudaktigt folk, hvilket kan synas af den Heliga skrift. Gud tillstädjer den Mandråparen Djefvulen, att han får försam[-]la Jordens konunger likasom till en slagtedag. <side 16> Ty för afgrunds fursten är det ett verkeligt nöje att plåga verden Med Krig och örlig: Men annars är en så[-]dan blods utgjutelse det mest oförnuftiga som man kan tänka sig. Ty menniskan var ju icke skapad, att slagtas som ett kreatur, utan han var skapad, till att prisa, älska och ära sin skapare. Och deraf kan man finna, att krig är det mest oförnuftiga sätt att slagta Menniskor. Derföre kan man skatta det land för lyckligt, som slipper att se blodet rinna som strömmar, som icke behöfver höra jämmer<side17>ropen och qvidandet. Detta Elände har nu genom den hädan gangne [=gångne] Konungen blifvit förekommit. Och derföre böra alla fredens vänner prisa Herran, lika som de ock med sorg och saknad följa den aflidne till sitt hvilorum.

2. Andra stycket i vår betraktelse skulle vara, att visa huruledes Samvets fridens vänner sakna och sörja den aflidne konungen. Om den lekamliga Fridens vänner hafva stor anledning att sakna den aflidne <side18> Frids fursten; så hafva Samvets fridens vänner ännu större anledning att sakna honom; ty han var den enda konung i hela svea Land, som i synnerhet mot slutet af sin lefnad vakade öfver Sam[+v]ets friden. Det är icke sagdt, att alla fridens vänner älska Samvets friden, ty den Naturliga menniskan, vet icke hvad Guds anda <side19> tillhör och kan det icke heller. Den Naturliga Menniskan kan vara nöjd med sitt Lekamliga välbefinnande: Hon kan vara Nöjd, om hon får sofva i frid och äta i frid, och suppa i frid: hon kan vara nöjd dermed, att hon får tillfredsställa sina Naturliga drifter, det må nu ske på lofligt eller olofligt sätt. Derföre kunna den Naturliga fridens vänner, vara samvets fridens fiender. Det hafva vi sett i vårt eget land; vi kunna med skäl påstå, att i vårt

land har ingen samvets frid varit, ända ifrån Christendomens början. <sida20> Ja ända ifrån den tid, då Lutherska Läran infördes i vårt land. Samvets friden har tidtals blifvit störd, hvarhålst en gnista af sann och lefvande Christendom blifvit synlig för verlden. Så snart en gnista af den heliga Elden, som Christus kom att Uptända på jorden blef synlig för verlden, genast hafva Mörksen[+s] andar varit färdiga att släcka Elden under askan, emedan Mörksens andar fruktade för denna Eld, som efter deras förmenande kunde sätta hela verlden i ljusan låga. Men verlden har alldrig varit i ljusan låga <sida21> af den Eld, som Christus kom att uptända på jorden: Men verlden har ofta stått i ljusan låga af den Eld, som mörksens andar lånat ifrån afgrunden. Denna Eld har brunnit på bålet i Påfvedömet, och äfven i Lutherdömet har denna Eld brunnit, om icke just på bålet, dock likväl i Religions förföljaren[+s] hjertan. Och dessa Afgrunds lågor hafva tidtals varit blodröda till Exempel i Frankrike, hvarest icke allenast de Christnas blod runnit i strömmar, till Ex Bartholomei Natten, utan äfven Andra medborgares blod, har runnit i strömmar, Uti Guds vredes vinpress, hvarifrån blodet flyter ända till 60 stadiers väg och går till betsten på hästarne, såsom skrifvit är i Uppenbarelse boken <sida22> Och Hvilken är det som trampar Guds vredes vinpress i Förnuftets Herradöme? Hvarest minniskoblod har forsat i ström[+m]ar, Är det den store korss dragaren som svettas blod i örtagården? Nej ingalunda. ty Han <sida23> trampar vinpressen allena och ingen af folket är med honom. Men den, som trampar Guds vredes vinpress i Förnuftets Herra Döme, <sida24> är visst denna verldenes Furste, som magt hafver i vädrena, det är han som Herren låter trampa sin vredes vinpress, och detta till straff för dem, som utgjutit de christnas blod. Ty ju mera de magtägande och Samvets fridens fiender, förfölja de christna, desto vildare blir den sorglösa hopen. När den vildsinta hopen sätter sig opp emot sin lagliga öfverhet, då skonar hvarken Herre eller prest i Förnuftets Herradöme. Och på detta sätt hämnas Herren de Christnas blod. Det är den eviga Rättvisans kretslopp.

Uti vårt land har det ännu Ej kommit så långt, som i andra länder: men det kan blifva en hämdens dag äfven i vårt land, och kanske snart nog har vårt tim<sida25>glas runnit ut. Hvilken är det, som har stört Samvets friden i vårt land? är det läsare och pietister, som hafva Upväckt Religions förföljelser i Sverrige? Så mena Samvets fridens fiender, att det är det fördömda Läsar packet, som stör samvets friden i vårt land. det är icke Prester Länsmän och Fiskaler, som störa samvets friden i vårt land, utan det är Läsärena som störa Samvets friden. Om Djefvulen får förvända synen, och stinga ut ögonen på folk, så kan det vist hända, att

Samvets fridens fiender kunna inbilla sina trosförvanter utom lands och innoms lands, att Läsarene och pietisterna störa samvets friden. Men i denna bemärkelse har ingen förnuftig människa och allraminst den nu aflidne konungen, kunnat taga < sida26 > ordet fridsstörare; ty alla som tänkt och skrivit om Samvets frihet, hafva tagit ordet i den bemärkelse, att alla trosbekännare, skulle få hafva sin tro oqvaldan att hvarken prest, Läns man eller fiskal skulle få störa Samvets friden med den verldsliga lagens magt. En sådan lag ville konung Oskar stifta, och derpå säges han verkligen hafva grubblat, så att han till och med arbetat om Nätterna på sitt Lagförslag om Religions friheten. Men hans goda afsikt misslykkades: och detta motstånd från deras sida, som hata Samvets friden säges hafva förorsakat honom mycket bekymmer; ty ifrån den tiden d han insåg, att hans förslag till en Lag om Samvets eller Religions Frihet icke skulle gå igenom, började hans själs krafter aftyna. Var det nu detta hårda motstånd från deras sida, som icke unnade folket Samvets friden, eller rättare fruktade för Religions friheten under förefvande, att de fruktade för Påfvedömet, var det detta hårda motstånd, som förorsakade konungen ett så stort bekymmer, och lade honom för tidigt i grafven? Rätta orsaken till hans själs lidande skall väl i sinom tid komma fram i dagen. Men så synes det för dem som längta efter Samvets < sida28 > friden. Ty det kan ju icke nekas, att konungen arbetade ifrigt på detta Lagförslag som handlade om Religions frihet. Men detta Lagförslag blef icke antaget på Riksdagen. Och hvilken var det, som satte sig emot en sådan Lag? ingen annan än de som hata Samvets friden, det vill säga sådana, som älska den falska samvets friden, eller sådane, som påstå att Läsare och pietister störa Samvets friden; Ja det är sannt, att dessa föraktade, af verlden hatade och förföljda Läsare, störa den falska < sida29 > Samvets friden; men det var just icke detta störande, som den rättä Samvets fridens motståndare antogo såsom skäl till sitt motstånd, utan de föreboro, att dör[+r]en till Påfvedömet öppnas i hela Svea land, om en sådan Lag blefve antagen, att hvar och en får hafva sin tro oqvaldan; att ingen må störa Samvets friden, det vill säga: ingen får anställa förföljelse mot olika tänkande i Religionen. Hvar och en får hafva sin Tro oqvaldan. Det var en sådan lag, som konung oskar, ville gifva sitt folk. Men Samvets fridens motståndare satte sig deremot. om så är, att detta motstånd, verkade bekymmer i konungens hjerta, och detta bekymmer lade honom för tidigt i grafven: då må man väl < sida30 > väl taga Dagens Text efter orden, och säga med Profeten "Skulle för slik styckens skull landet icke bäfva och alle inbyggare gråta?" Ja gråta må alle Landets inbyggare om

det är sannt hvad en viss Fritänkare yttrade till konungens försmädande: "Kungl. Majt har grubblat på Religions friheten så länge, att han sjelf blef tokig?" Hvaraf vis[+s]te Fritänkaren det? att hans Majt hade grubblat? Troligen måste Fritänkaren hafva haft något skäl för sitt påstående, alliden<side31>stund han vågade yttra sådant på sjelfva Rikssalen. Men man ser och finner af detta öförskämda yttrande, att det behöfs icke mera än Längtan efter Samvets frihet, för att blifva smäddad af verlden. Men tiden skall snart utvisa om det är sannt, att kungl. Majt grubblade på Religions friheten. Eller skole vi fästa någon Uppmärksamhet på den sednare delen af Dagens Text, hvarest det heter, att allt sammans skall lika som med en flod öfvertäckt varda. Hvad som nu är oss bekant om konung Oskars <side32> sista arbete, det är alldeles visst och sant att Han arbetade för Religions friheten, och att hans goda afsikt mötte motstånd af dem som icke vilja hafva Någon Samvets frihet; och deröfver måga alla Samvets fridens vänner gråta. Kanske i dag sänkes Hans jordiska qvarlevor i grafven. och dit ledsagas han af Samvets fridens vänners saknad och sorg. Men hädan [=hädan] efter möter han intet ondt hinder mera. Och Samvets fridens vänner hoppas, att Samvets frid skall vinnas, fast genom mycken kamp och strid, amen!

—

Original handskrift av L. L. Læstadius / Göteborgs Universitetsbibliotek

Predikan på klagodagen efter Konung Oscars död 1859

<sida1>

Klagodagen efter Konung oskars Död. 1859

1. Konungabokens 5:4. Men nu hafver Herren min Gud gifvit mig rolighet allt omkring, så att ingen Motståndare eller ondt hinder mer på färde är. Detta kunde Konung Salomo säga om sig sjelf, då han hade för afsikt, att bygga ett Tempel till Guds ära. Och detsamma kan nu sägas om den fredliga i lifstiden fridälskande Konung oskar, hvilens åminnelse i dag firas.

Om det är en lycka för landet, att hafva en fridälskande konung, så är det icke mindre lycka, att <sida2> hafva en vis och försiktig konung, som tänker, innan han besluter och handlar. båda dessa egenskaper voro förenade hos den aflidne Konungen. Han [han] älskade friden. Inga strömmar af blod flöto för hans ärelystnad: inga Faderlösa och Enkor hafva skäl att klaga öfver krigets fasor; inga städer hafva blifvit sköfla[-]de i vårt land, under Konung oskars Regering: ingen kan klaga öfver hunger och dyr tid för krigets skull; så länge konung Oskar lefde älskade han friden. Och derföre borde Alla efterlevande tacka Gud, för det lekamliga goda, som åtföljer friden.

Konung Salomos ord i första Konunga bokens 5 Capitel och 4. vers kunna derföre med rätta tillämpas [tillämpas] på den aflidne konungen: <sida3> Herren min Gud har gifvit mig rolighet Allt omkring, så att ingen Motståndare eller ondt hinder mer på färde är. Det förstås att Konung salomo här med motståndare menar utvärtes fiender eller utrikes fiender. Ty inom sitt eget rike saknade icke heller konung Salomo sina fiender eller Motståndare, hvilka förorsakade Konungen bekymmer: ty en Konung, som skall styra ett ogudaktigt folk, saknar vist icke Motståndare, som tyda Allt till det värsta. Det samma kan sägas om den aflidne Konung Oskar. att han hade Motståndare inom sitt eget rike; Han hade Motståndare, som satte sig emot hans afsikter, och detta förorsakade honom bekymmer, och mahända [mähända] var det detta bekymmer <sida4> som lade honom för tidigt i grafven. Lika som han i utvärtes eller lekamlig måtto älskade friden så älskade han äfven Samvets[-]friden, och derpå grubblade han mest mot slutet af sin lefnad, huruledes hans land och rike skulle få Samvets frid. Men det var icke fråga om den falska Samvets friden, hvilken alla sorglösa och om sina sjäalars frälls[-]ning obekymrade menniskor älska mest; utan det var en sådan samvets[-]frid, som den aflidne konungen älskade allrämest, att ingen menniskas samvete skulle tvingas genom verldslig lag, eller att ingen Menniska skulle förföljas för sin Tro. Derpå grubblade konung

Predikan på klagodagen efter Konung Oscars död 1859

Oskar <sida5> allra mest, då han i egen Person, som det säges, till och med vakade om Nätterna, När han utarbetade ett förslag till en sådan Lag, hvarigenom alla människors samvets frid skulle [<så> [överstrykta tekcken](#)] befrämjas och skyddas i vårt land, så att hvar och en skulle få tänka och tala fritt i andeliga ting: ingen, vare sig Turk eller hedning eller Christen, skulle förföljas för sin Tro. Men de som mest älska den falska samvets friden, satte sig emot konungens afsikter. De som Älska den falska samvets friden, blefvo Konung Oscars Motståndare, och detta förorsakade den Gode Konungen ett <sida6> ett stort bekymmer så, att hans själs krafter började synbarligen att försvagas, när han förnam, att hans förslag till en sådan Samvets Lag icke skulle antagas af Samvets fridens Motståndare. Den som längst lefver skall förnimma, att det är sannt, När sanningen kommer i dagen. Annars hafva Sam[v]ets fridens Motståndare Uppenbarligen smädat den aflidne Konungen, för hans goda afsikter, När de offentligen yttrade under de märkvärdiga öfverläggningarne, angående Religions[-]friden: att "Hans Majt har grubblat så mycket på Religions friheten, att han sjelf blef tokig". Hvad Samvets fridens motståndare sålunda sagt till den aflidne ko<sida7>nungens försmädelse, kan med tiden blifva en historisk sanning, När allt kommer fram i dagen. Alla, som älska den sanna Samvets[-]friden, hafva således orsak att beklaga den fridälskande konungens allt för tidiga död: Men alla som älska den falska Samvets friden och hata den rätta Samvets friden, det vill säga sådana som tillställa Religions förföljelser, de skola snart få höra historiens opartiska dom: I hafven slagit den första spiken i Konung oskars likkista.

Nu torde hvar och en, som älskar friden, både i lekamlig och andelig Måtto, onska [=önska] och bedja till Gud, att konung Salomos ord <sida8> måtte hafva gått i fullbordan, nemligen dessa ord: "Nu hafver Herren min Gud gifvit mig rolighet, så att ingen motståndare eller ondt hinder mer på färde är". Och på dessa ords andemening läsä [=läsa] vi bönen: Fader vår.

Den af kungl. Majt för denna klagodag särskilt förordnade Text finnes Upteknad [<hos> [överstrykt ord](#)] hos Profeten Amos i dess 8. Capitel och 8 vers, och äro orden så lydande: Skulle för slik styckers skull landet icke bäfva, och alle inbyggare gråta? Ja det skall allt sammans lika som med en flod <sida9> bortfört, Öfverlupit och Öfvertäckt varda, lika som floden gör uti Egypten. (Gif att de [<tt> [överstrykta tecken](#)] ord en [[högre parentes saknas och meningen avbryts](#)]

Predikan på klagodagen efter Konung Oscars död 1859

Denna Text handlar om den bäfvan och den sorg som borde komma öfver landet, för folkets ogudaktiga väsende; ty uti 8 Capitlets föregående verser, bestraffas folket hårdeligen för de synder som gingo i svang, och dessa synder Upräknas hvar och en med sitt namn, nemligen Sabatens ohelgande och de fattigas förtryckande, samt Jakobs högfärd, som Herren tänker straffa. Guds hotande straffdomar i Textens Sednare del, gin[-]go också i fullbordan, då Ofverlägsna [=Öfverlägsna] fiender int[+o]go landet och bortförde folket i träldom. <sida10> Emedan det för Oss är obe[-]kant hvarföre en sådan Text blifvit vald till betrak[-]telse Amne [=Ämne] på denna dag, en Text, som handlar om Guds hotande straffdomar, som komma skola öfver ett ohörsamt folk, så måste vi utan afseende på syfte[-]målet med den valda Texten, hvilket för oss är obekant, handla om Landets bäfvan och folkets sorg öfver <sida11> den af[-]lidne konungens förtidi[-]ga Död. Första stycket af vår betraktelse skall handla om deras sorg, som älska [=älska] den jordiska friden och som veta att värdera fredens förmoner. Andra stycket af vår betraktelse, skall handla om deras sorg, som älska Samvets friden. Måtte Guds anda Uplysa vara [=våra] hjertan att vi icke Må famla i Mörker och okunnighet om Guds afsikter i sin styrelse att vi måtte förnimma hvad vår frid tillhör, så i lekamligt, som i andligt hänseende[.]

<sida12>

1. Om deras sorg, som älska den jordiska friden. En sådan sorg öfver den fridälskande konungens förtidiga död kan vara både tillgjord och verkelig. En låssad eller tillgjord sorg finnes hos dem, som icke veta att värdera fridens förmoner, icke bry sig om huru det går i verlden, icke besinna, huru många Menniskor blifva olyckliga genom Kriget, icke begripa, huruledes Krig och örlig åstadkomma sjukdom, och lekamlig nöd i landet. Besinna huru många tårar flyta och rinna af Faderlösa och Enkor för krigets skull. Den aflidne Konungen älskade friden, Och vi borde tacka Gud för <sida13> den valsignelse [=välsignelse] vi fått emottaga af Herran, under den fridälskande Konungens styrelse. Ingen har gråtit öfver en förlorad Maka, son eller vän, som stupat i kriget; ingen har sukkat öfver sin nöd för krigets skull. ingen har sett sin Mark blodfläckad eller blodbestänkt för krigets skull. Så länge den fridälskande [=fridälskande] konungen var i lif behöfde ingen frukta, att hans söner föras med våld på den blodiga tummelplatsen [=tummelplatsen], hvarst Mennisko lif icke gälla mera än kreaturs lif. För furstarnes hogmod [=höghod] och äregerighet, hafva de flesta krig upkom[+mit] i verlden, och för <sida14> deras stolthet måste undersåtarnes blod rinna i strömmar. Men för all sådan fasa hafva vi blifvit förskonade under den nu

Predikan på klagodagen efter Konung Oscars död 1859

mera aflidne Konung Oskars fridsamma Regering. Och derföre borde nu alla fridens vänner, prisa Herran, likasom de med saknad sörja deröfver, att Fridens furste, blef lagd i grafven genom en fortidig [=fortidig] död. Ehuru vi bo långt ifrån Krigets skådeplatser, böra vi likväl komma ihåg, att hela landet får lida för krig och örlig. Med krig följer ofta pest och hungers nöd. Men den Ogudaktige kan icke tacka Gud för fri<sid15>den, likasom den ogudaktige icke bryr sig om, hvilken det är, som vakar öfver hans lekamliga bärgning, lika litet kan han sakna eller sörja öfver en konungs Död, som älskade friden. Då nu de flesta konungar kejsare och furstar kallas för Christna, så borde dem emellan intet krig Upstå; Men det är denna verldenes furste som åstadkommer krig och örlig: Och Gud tillstäd[+jer] sådant, emedan det är ett syndastraff, hvarigenom Herren tuktar och agar ett Ogudaktigt folk, hvilket kan synas af den Heliga skrift. Gud tillstädjer den Mandråparen Djefvulen, att han får försam[-]la Jordens konunger likasom till en slagtedag. <sid16> Ty för afgrunds fursten är det ett verkeligt nöje att plåga verden Med Krig och örlig: Men annars är en så[-]dan blods utgjutelse det mest oförnuftiga som man kan tänka sig. Ty menniskan var ju icke skapad, att slagtas som ett kreatur, utan han var skapad, till att prisa, älska och ära sin skapare. Och deraf kan man finna, att krig är det mest oförnuftiga sätt att slagta Menniskor. Derföre kan man skatta det land för lyckligt, som slipper att se blodet rinna som strömmar, som icke behöfver höra jämmer<sid17>ropen och qvidandet. Detta Elände har nu genom den hädan gangne [=gångne] Konungen blifvit förekommit. Och derföre böra alla fredens vänner prisa Herran, lika som de ock med sorg och saknad följa den aflidne till sitt hvilorum.

2. Andra stycket i vår betraktelse skulle vara, att visa huruledes Samvets fridens vänner sakna och sörja den aflidne konungen. Om den lekamliga Fridens vänner hafva stor anledning att sakna den aflidne <sid18> Frids fursten; så hafva Samvets fridens vänner ännu större anledning att sakna honom; ty han var den enda konung i hela svea Land, som i synnerhet mot slutet af sin lefnad vakade öfver Sam[+v]ets friden. Det är icke sagdt, att alla fridens vänner älska Samvets friden, ty den Naturliga menniskan, vet icke hvad Guds anda <sid19> tillhör och kan det icke heller. Den Naturliga Menniskan kan vara nöjd med sitt Lekamliga välbefinnande: Hon kan vara Nöjd, om hon får sofva i frid och äta i frid, och suppa i frid: hon kan vara nöjd dermed, att hon får tillfredsställa sina Naturliga drifter, det må nu ske på lofligt eller olofligt sätt. Derföre kunna den Naturliga fridens vänner, vara samvets fridens fiender. Det hafva vi sett i vårt eget land; vi kunna med skäl påstå, att i vårt

Predikan på klagodagen efter Konung Oscars död 1859

land har ingen samvets frid varit, ända ifrån Christendomens början. <sida20> Ja ända ifrån den tid, då Lutherska Läran infördes i vårt land. Samvets friden har tidtals blifvit störd, hvarhålst en gnista af sann och lefvande Christendom blifvit synlig för världen. Så snart en gnista af den heliga Elden, som Christus kom att Uptända på jorden blef synlig för världen, genast hafva Mörksen[+s] andar varit färdiga att släcka Elden under askan, emedan Mörksens andar fruktade för denna Eld, som efter deras förmenande kunde sätta hela världen i ljusan låga. Men världen har aldrig varit i ljusan låga <sida21> af den Eld, som Christus kom att uptända på jorden: Men världen har ofta stått i ljusan låga af den Eld, som mörksens andar lånat ifrån afgrunden. Denna Eld har brunnit på bålet i Påfvedömet, och äfven i Lutherdömet har denna Eld brunnit, om icke just på bålet, dock likväl i Religions förföljaren[+s] hjertan. Och dessa Afgrunds lågor hafva tidtals varit blodröda till Exempel i Frankrike, hvarest icke allenast de Christnas blod runnit i strömmar, till Ex Bartholomei Natten, utan äfven Andra medborgares blod, har runnit i strömmar, Uti Guds vredes vinpress, hvarifrån blodet flyter ända till 60 stadiers väg och går till betsten på hästarne, såsom skrifvit är i Uppenbarelse boken <sida22> Och Hvilken är det som trampar Guds vredes vinpress i Förnuftets Herradöme? Hvarest minniskoblod har forsat i ström[+m]ar, Är det den store korss dragaren som svettas blod i örtagården? Nej ingalunda. ty Han <sida23> trampar vinpressen allena och ingen af folket är med honom. Men den, som trampar Guds vredes vinpress i Förnuftets Herra Döme, <sida24> är visst denna världenes Furste, som magt hafver i vädrena, det är han som Herren låter trampa sin vredes vinpress, och detta till straff för dem, som utgjutit de Christnas blod. Ty ju mera de magtägande och Samvets fridens fiender, förfölja de christna, desto vildare blir den sorglösa hopen. När den vildsinta hopen sätter sig opp emot sin lagliga öfverhet, då skonas hvarken Herre eller prest i Förnuftets Herradöme. Och på detta sätt hämnas Herren de Christnas blod. Det är den eviga Rättvisans kretslopp.

Uti vårt land har det ännu Ej kommit så långt, som i andra länder: men det kan blifva en hämdens dag äfven i vårt land, och kanske snart nog har vårt tim<sida25>glas runnit ut. Hvilken är det, som har stört Samvets friden i vårt land? är det läsare och pietister, som hafva Upväckt Religions förföljelser i Sverrige? Så mena Samvets fridens fiender, att det är det fördömda Läsar packet, som stör samvets friden i vårt land. det är icke Prester Länsmän och Fiskaler, som störa samvets friden i vårt land, utan det är Läsarena [=Läsarena] som störa Samvets friden. Om Djefvulen får förvända synen, och stinga ut ögonen på folk,

Predikan på klagodagen efter Konung Oscars död 1859

så kan det vist hända, att Samvets fridens fiender kunna inbilla sina trosförvanter utom lands och innoms lands, att Läsarena och pietisterna störa samvets friden. Men i denna bemärkelse har ingen förnuftig människa och allraminst den nu aflidne Konungen, kunnat taga <sida26> ordet fridsstörare; ty alla som tänkt och skrivit om Samvets frihet, hafva tagit ordet i den bemärkelse, att alla trosbekännare, skulle få hafva sin tro oqvaldan att hvarken prest, Läns man eller fiskal skulle få störa Samvets friden med den verldsliga lagens magt. En sådan lag ville konung Oskar stifta, och derpå säges han verkligen hafva grubblat, så att han till och med arbetat om Nätterna på sitt Lagförslag om Religions friheten. Men hans goda afsikt misslyckades: och detta motstånd från deras sida, som hata Samvets friden säges hafva förorsakat honom mycket bekymmer; ty ifrån den tiden d han insåg, att hans förslag till en Lag om Samvets eller Religions Frihet icke skulle gå igenom, började hans själs krafter aftyna. Var det nu detta hårda motstånd från deras sida, som icke unnade folket Samvets friden, eller rättare fruktade för Religions friheten under föregifvande, att de fruktade för Påfvedömet, var det detta hårda motstånd, som förorsakade konungen ett så stort bekymmer, och lade honom för tidigt i grafven? Rätta orsaken till hans själs lidande skall väl i sinom tid komma fram i dagen. Men så synes det för dem som längta efter Samvets <sida28> friden. Ty det kan ju icke nekas, att konungen arbetade ifrigt på detta Lagförslag som handlade om Religions frihet. Men detta Lagförslag blef icke antaget på Riksdagen. Och hvilken var det, som satte sig emot en sådan Lag? ingen annan än de som hata Samvets friden, det vill säga sådana, som älska den falska samvets friden, eller sådane, som påstå att Läsare och pietister störa Samvets friden; Ja det är sannt, att dessa föraktade, af verlden hatade och förföljda Läsare, störa den falska <sida29> Samvets friden; men det var just icke detta störande, som den rättä Samvets fridens motståndare antogo såsom skäl till sitt motstånd, utan de föreboro, att dör[+r]en till Påfvedömet öppnas i hela Svea land, om en sådan Lag blefve antagen, att hvar och en får hafva sin tro oqvaldan; att ingen må störa Samvets friden, det vill säga: ingen får anställa förföljelse mot olika tänkande i Religionen. Hvar och en får hafva sin Tro oqvaldan. Det var en sådan lag, som konung oskar, ville gifva sitt folk. Men Samvets fridens motståndare satte sig deremot. om så är, att detta motstånd, verkade bekymmer i konungens hjerta, och detta bekymmer lade honom för tidigt i grafven: då må man väl <sida30> väl taga Dagens Text efter orden, och säga med Profeten "Skulle för slik styckens skull landet icke bäfva och alle inbyggare

Predikan på klagodagen efter Konung Oscars död 1859

gråta?" Ja gråta må alle Landets inbyggare om det är sannt hvad en viss Fritänkare yttrade till konungens försmädande: "Kungl. Majt har grubblat på Religions friheten så länge, att han sjelf blef tokig?" Hvaraf vis[+s]te Fritänkaren det? att hans Majt hade grubblat? Troligen måste Fritänkaren hafva haft något skäl för sitt påstående, allden<sida31>stund han vågade yttra sådant på sjelfva Rikssalen. Men man ser och finner af detta öförskämda yttrande, att det behöfs icke mera än Längtan efter Samvets frihet, för att blifva smäddad af verlden. Men tiden skall snart utvisa om det är sannt, att kungl. Majt grubblade på Religions friheten. Eller skole vi fästa någon Uppmärksamhet på den sednare delen af Dagens Text, hvarest det heter, att allt sammans skall lika som med en flod öfvertäckt varda. Hvad som nu är oss bekant om konung Oskars <sida32> sista arbete, det är alldeles visst och sant att Han arbetade för Religions friheten, och att hans goda afsikt mötte motstånd af dem som icke vilja hafva Någon Samvets frihet; och deröfver måga alla Samvets fridens vänner gråta. Kanske i dag sänkes Hans jordiska qvarlefvor i grafven. och dit ledsagas han af Samvets fridens vänners saknad och sorg. Men hädan [=hädan] efter möter han intet ondt hinder mera. Och Samvets fridens vänner hoppas, att Samvets frid skall vinnas, fast genom mycken kamp och strid, amen!

—

Original handskrift av L. L. Læstadius / Göteborgs Universitetsbibliotek